

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

کارگاه پژوهشی

عنوان:

ارائه سیاست‌های جایگزین خرید تضمینی گندم با توجه به تحلیل چالش‌های فعلی تامین منابع مالی

ارائه دهنده:

کتایون شمشادی

گروه پژوهشی:

تجارت و سیاست‌های حمایتی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

سرفصل مطالب

- کلیات
- اهداف (سوال‌های) تحقیق
- پیشینه تحقیق
- روش تحقیق
- نتایج
- جمع بندی و پیشنهادها

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

کلیات:

مقدمه، بیان مسأله، اهمیت و ضرورت تحقیق

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

بیان مساله و ضرورت تحقیق

❖ گندم به دلیل نقش مهمی که در عرصه سیاسی و اقتصادی کشورها به خصوص کشورهای در حال توسعه ایفا می‌کند، یک محصول استراتژیک در تمام دنیا به حساب می‌آید. از ویژگی‌های مهم گندم در میان غلات، تغذیه بشر از آن به‌عنوان قوت غالب است. اهمیت اقتصادی گندم چه از نظر تولید و چه از نظر تغذیه در دنیا بیش از سایر محصولات کشاورزی است. در ایران نیز مهم‌ترین محصول زراعی گندم بوده که هم به دلیل ارتباط تنگاتنگ آن با امنیت غذایی و هم به دلیل استقلال اقتصادی و سیاسی کشور از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

❖ بررسی بودجه خانوار شهری در ایران نشان می‌دهد که انواع نان با متوسط مقدار مصرف سالانه ۲۹۸ کیلوگرم در سال ۱۳۹۶ (بررسی بودجه خانوار در مناطق شهری ایران، بانک مرکزی) پرمصرف‌ترین اقلام خوراکی در بین خانوارهای ایرانی بوده است. در سال ۱۳۹۶، ۲/۱ درصد از هزینه خانوار ایرانی (شهری) به مصرف نان اختصاص داشته است (همان منبع). همچنین اختصاص نیمی از زمین‌های زراعی کشور به کشت محصول گندم (۴۹ درصد سطح زیرکشت کشور، آمارنامه کشاورزی، ۱۳۹۶)؛ به‌عنوان نهاده اصلی در تهیه نان؛ نشان از وابستگی خانوار روستایی به محصول گندم دارد.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

بیان مساله و ضرورت تحقیق

- ❖ بنابراین، سیاست‌های حمایتی مختلفی به صورت حمایت‌های قیمتی (سیاست خرید تضمینی (از سال ۱۳۶۸) و پرداخت‌های بودجه‌ای شامل یارانه نهاده‌های تولید (کود و سموم شیمیایی)، یارانه سوخت، تسهیلات بانکی ارزان قیمت، تحقیقات، آموزش، ترویج و بیمه محصولات کشاورزی (از سال ۱۳۶۹) طی برنامه‌های توسعه اقتصادی به منظور افزایش و بهبود تولید گندم صورت گرفته است.
- ❖ با توجه به اهمیت گندم در امنیت اقتصادی و سیاسی کشور؛ می‌توان گفت بازار این محصول به صورت انحصاری در اختیار دولت است. دولت در این سالها خریدار انحصاری گندم بوده و کل زنجیره عرضه گندم از تولید تا تبدیل آن به نان را در اختیار دارد. سعی دولت بر این است تا از این طریق بتواند ضمن تامین ذخایر استراتژیک سالانه، نان ارزان قیمت را در سطح کشور توزیع نماید. از طرفی دیگر نیز با خرید گندم از کشاورزان، درآمد آنان را تضمین و ضرر و زیان احتمالی را کاهش دهد.
- ❖ خرید تضمینی گندم با توجه به محدودیت منابع مالی دولت و افزایش تولید گندم در داخل کشور، باعث تحمیل بار مالی سنگینی به دولت شده است.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

بیان مساله و ضرورت تحقیق

سال	میزان خرید تضمینی (میلیون تن)	سهم خرید تضمینی از تولید (درصد)	هزینه خرید تضمینی (هزار میلیارد ریال)	سهم از بودجه سالانه کشور (درصد)
۱۳۹۵	۱۱/۵	۷۹	۱۴۷	۱/۵
۱۳۹۶	۸/۹	۷۲	۱۱۶	۱/۱
۱۳۹۷	۹/۵	۸۴	۱۲۵	۱/۰۲

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

بیان مساله و ضرورت تحقیق

- ❖ از طرفی دیگر سیاست تهیه غذای ارزان و حمایت از مصرف‌کننده نیز هزینه‌های دولت را افزایش داده است. بنابراین به منظور کاهش دخالت دولت در بازار گندم و به تبع آن کاهش هزینه‌های دولت، بازبینی در سیاست‌های حمایتی قیمتی از محصول گندم؛ بلاخص سیاست خرید تضمینی گندم، امری ضروری و اجتناب ناپذیر است.
- ❖ در مطالعات مختلفی که در داخل کشور انجام شده است، به کاهش دخالت دولت در بازار گندم توصیه اکید شده است.
- ❖ در این تحقیق سعی بر این است که نسبت به مطالعات صورت گرفته یک گام به عقب برگشته و در صورت کاهش نقش دولت در بازار و زنجیره ارزش گندم، روش یا روش‌های احتمالی جایگزین دخالت دولت؛ که در حال حاضر به صورت خرید تضمینی گندم است؛ در این بازار مورد بررسی قرار بگیرد. یا به عبارتی دیگر، تغییر رویکرد حمایتی از محصول گندم با در نظر گرفتن کاهش بار مالی دولت بررسی شود.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش های برنامه ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

هدف های (سوال های) تحقیق

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

سوال‌های تحقیق

سوال اصلی تحقیق:

سیاست‌ها و روش‌های جایگزین سیاست خرید تضمینی گندم با رویکرد حمایت واقعی از زنجیره ارزش و عرضه گندم کدامند؟

سوال‌های فرعی پژوهش:

۱. نقش آفرینی دولت در زنجیره ارزش گندم در ایران چگونه است؟
۲. تجربه سایر کشورها در خصوص سیاست‌های حمایتی از محصول گندم و ابزارهای حمایتی استفاده شده برای حمایت از تولیدکننده و مصرف‌کننده گندم چگونه است؟
۳. نقش دولت‌ها در سایر کشورها در خصوص حمایت از محصول گندم و نحوه مدیریت بازار آن به چه صورت است؟

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

اهداف تحقیق

هدف اصلی تحقیق:

هدف اصلی این تحقیق بررسی و ارائه سیاست‌ها و روش‌های جایگزین سیاست خرید تضمینی گندم با رویکرد حمایت واقعی از زنجیره ارزش و عرضه گندم است.

اهداف فرعی تحقیق:

۱. بررسی نقش آفرینی دولت در زنجیره ارزش گندم در ایران
۲. بررسی تجربه سایر کشورها در خصوص سیاست‌های حمایتی از محصول گندم و ابزارهای حمایتی استفاده شده برای حمایت از تولیدکننده و مصرف‌کننده گندم
۳. بررسی نقش دولت‌ها در سایر کشورها در خصوص حمایت از محصول گندم و نحوه مدیریت بازار آن

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش های برنامه ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

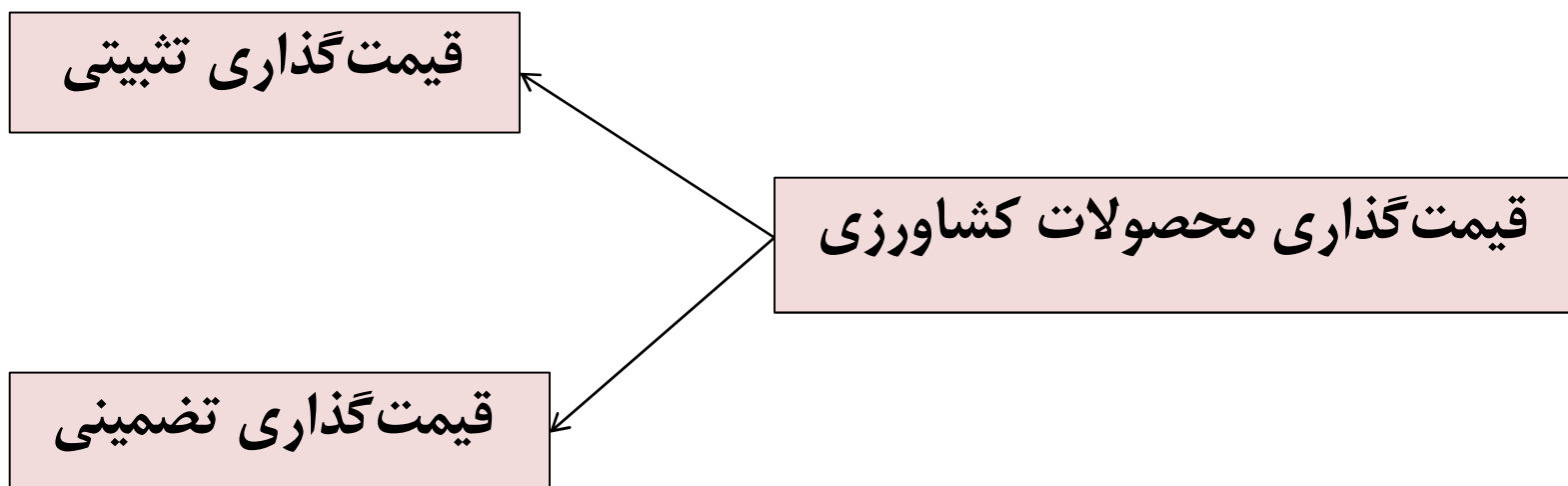

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

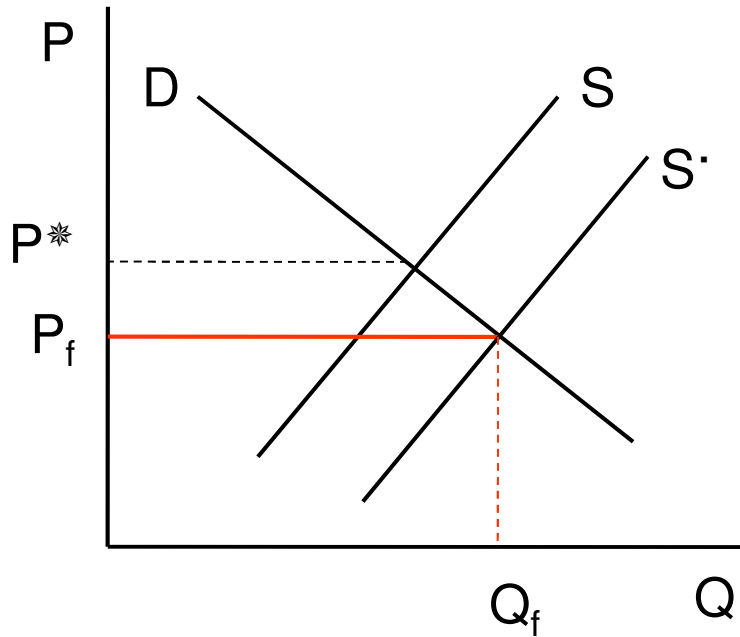

مبانی نظری

مبانی نظری قیمت‌گذاری تثبیتی

روش اول: انحصار خرید و فروش محصولات کشاورزی

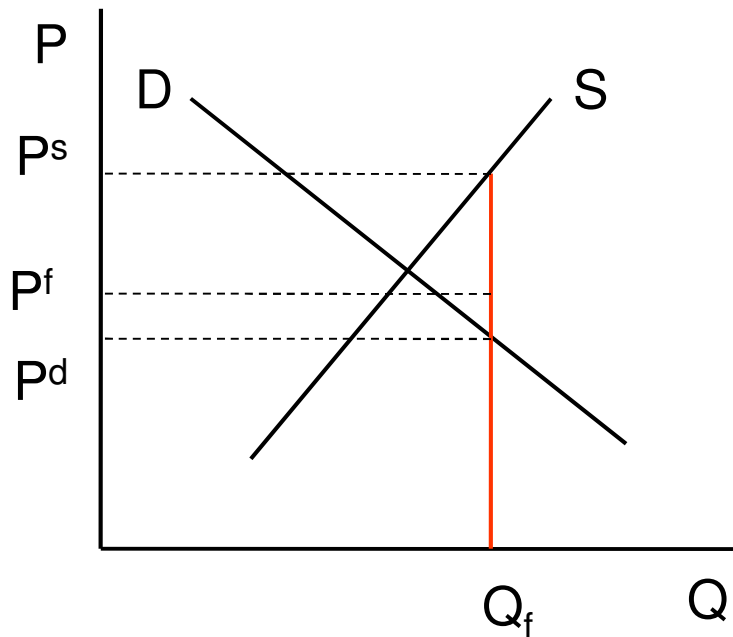
جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش های برنامه ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

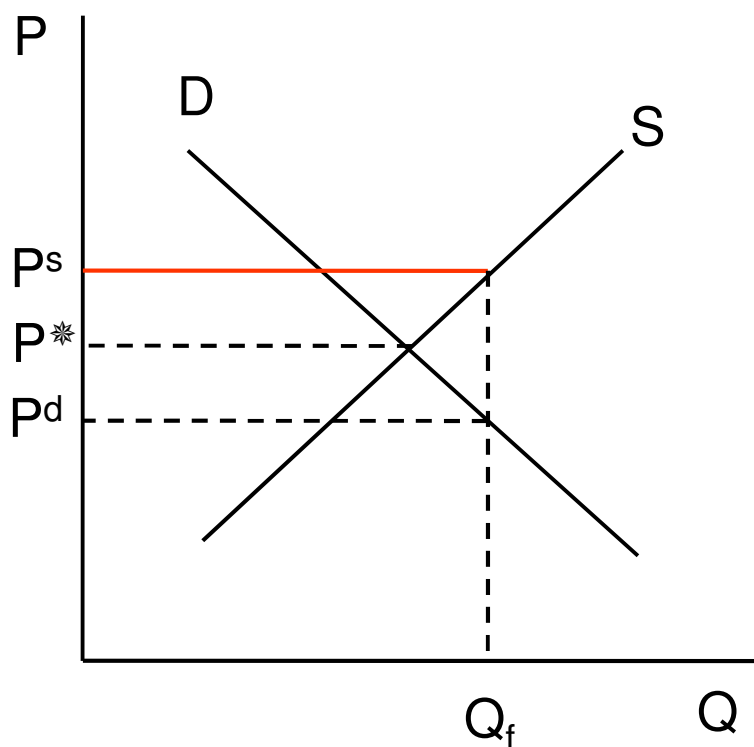
مبانی نظری قیمت گذاری تثبیتی

روش دوم: تعیین سهمیه فروش

مبانی نظری

قیمت‌گذاری تضمینی

از مهمترین سیاست‌های اتخاذ شده در ارتباط با حمایت از بخش کشاورزی و بالادست محصول گندم، مصوبه مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۶۸ مبنی بر خرید تضمینی محصولات کشاورزی بود که به موجب این قانون، دولت موظف شد به منظور حمایت از محصولات کشاورزی و جلوگیری از نوسانات قیمت این محصولات، خرید محصولات اساسی کشاورزی را تضمین و حداقل قیمت تضمینی را اعلام نماید.

تفاوت قیمت‌های تضمینی و تثبیتی در این است که در قیمت‌های تضمینی دولت خریدار عمده محصولات کشاورزی نمی‌باشد و کشاورزان در فروش محصولات خود به قیمت مورد نظر آزاد هستند، ولی در صورت عدم فروش محصولات و نبود مشتری، کشاورزان می‌توانند براساس قیمت تضمینی محصول خود را به دولت بفروشند.

مبانی نظری

۱۳۸۹	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۷۲	۱۳۶۸
قانون افزایش بهره‌وری در بخش کشاورزی و منابع طبیعی با رویکرد پیشنهاد راهکارهایی کاملاً اجرایی مبتنی بر آسیب‌شناسی بخش کشاورزی و منابع طبیعی تنظیم و تصویب شد. بر این اساس به منظور بهبود کارکرد سیاست حمایت قیمتی، ماده ۳۳ قانون بهره‌وری کشاورزی در این قانون گنجانده شد. بر اساس این ماده قانونی مقرر شد علاوه بر اجرای قانون خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی، سیاست قیمت تضمینی نیز برقرار شود. شرح این ماده به قرار زیر است: ماده ۳۳- از تاریخ تصویب این قانون، علاوه بر اجراء قانون خرید تضمینی محصولات کشاورزی، در قالب بودجه‌های سنواتی و اعتبار مصوب، سیاست قیمت تضمینی نیز برقرار می‌شود. تولیدکنندگان محصولات کشاورزی می‌توانند محصولات خود را در بازار بورس تخصصی کالای کشاورزی عرضه نمایند. در صورت کاهش قیمت بورس نسبت به قیمت تضمینی اعلام شده از سوی دولت، مابه‌التفاوت آن توسط دولت به تولیدکنندگان پرداخت می‌گردد. وزارت جهاد کشاورزی مکلف است هر ساله متناسب با شرایط تولید و بازار، محصولات تحت سیاست خرید و قیمت تضمینی را انتخاب و اعلام نماید.	ماده واحده- به منظور حمایت از تولید محصولات اساسی کشاورزی و ایجاد تعادل در هزینه‌های تولید و درآمدهای کشاورزان، دو تبصره به شرح زیر به عنوان تبصره‌های (۴) و (۵) به آن الحاق می‌گردد: تبصره ۳- دولت موظف است ضرر و زیان احتمالی موضوع این قانون را از منابع مالی خود تأمین نماید، همچنین به دولت اجازه داده می‌شود ضرر و زیان ناشی از دیرکرد پرداخت بیش از یک ماه موضوع این قانون را از محل منابع مالی خود تأمین و به ازای هر ماه تأخیر در پرداخت علاوه بر اصل قیمت محصولات خریداری شده، افزایشی متناسب با کارمزد سپرده‌های میان‌مدت که در ابتدای هر سال توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعیین می‌شود، به صورت روزشمار پرداخت نماید. تبصره ۴- به منظور جلوگیری از هرگونه معامله سلف و پرداخت به موقع قیمت محصولات تضمینی که توسط دولت خریداری می‌شود، به کشاورزان اعتبارات پیش‌بینی شده مربوطه در قانون بودجه سالانه صددرد (۱۰۰٪) تخصیص یافته تلقی می‌شود. تبصره ۵- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است تسهیلات مورد نیاز دستگاه‌های مبادر خرید محصولات تضمینی را در پانزدهم قردادین ماه هر سال و با تعیین بانکهای عامل، تأمین و ابلاغ نماید.	ماده واحده: تبصره (۳) قانون تضمین خرید محصولات کشاورزی مصوب ۱۳۶۸/۶/۲۱ به شرح زیر اصلاح و دو تبصره به عنوان تبصره‌های (۴) و (۵) به آن الحاق می‌گردد: تبصره ۳- دولت موظف است ضرر و زیان احتمالی موضوع این قانون را از منابع مالی خود تأمین نماید، همچنین به دولت اجازه داده می‌شود ضرر و زیان ناشی از دیرکرد پرداخت بیش از یک ماه موضوع این قانون را از محل منابع مالی خود تأمین و به ازای هر ماه تأخیر در پرداخت علاوه بر اصل قیمت محصولات خریداری شده، افزایشی متناسب با کارمزد سپرده‌های میان‌مدت که در ابتدای هر سال توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعیین می‌شود، به صورت روزشمار پرداخت نماید. تبصره ۴- به منظور جلوگیری از هرگونه معامله سلف و پرداخت به موقع قیمت محصولات تضمینی که توسط دولت خریداری می‌شود، به کشاورزان اعتبارات پیش‌بینی شده مربوطه در قانون بودجه سالانه صددرد (۱۰۰٪) تخصیص یافته تلقی می‌شود. تبصره ۵- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است تسهیلات مورد نیاز دستگاه‌های مبادر خرید محصولات تضمینی را در پانزدهم قردادین ماه هر سال و با تعیین بانکهای عامل، تأمین و ابلاغ نماید.	ماده واحده: از تاریخ تصویب این قانون محصولات اساسی کشاورزی، خرمای برگه مرکبات، سیب، انار، انجیر، محصولات دامی و پیله ابریشم مشمول فهرست محصولات اساسی موضوع ماده واحده قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی مصوب ۱۳۶۸/۶/۲۱ و تبصره‌های آن می‌گردد. تبصره - اعتبارات مورد نیاز اجرایی این قانون در سال ۱۳۷۲ از محل تبصره ۲۲ قانون بودجه سال ۱۳۷۲ کل کشور با رعایت اولویت برای محصولات اساسی تأمین خواهد شد.	ماده واحده: به منظور حمایت از تولید محصولات اساسی کشاورزی و ایجاد تعادل در نظام تولید و جلوگیری از ضایعات محصولات کشاورزی و ضرر و زیان کشاورزان دولت موظف است همه ساله خرید محصولات اساسی کشاورزی (گندم، برنج، جو، ذرت، چغندر قند، پنبه و ش، دانه‌های روغنی، چای، سیب زمینی، پیاز و حبوبات) را تضمین نموده و حداقل قیمت خرید تضمینی را اعلام و نسبت به خرید آنها از طریق واحدهای ذیربط اقدام نماید. تبصره ۱- وزارت کشاورزی موظف است همه ساله قیمت خرید تضمینی محصولات فوق الذکر را با رعایت هزینه‌های واقعی تولید در یک واحد بهره‌برداری متعارف و حفظ رابطه مبادله در داخل و خارج بخش کشاورزی تعیین و حداکثر تا آخر تیر ماه به هیأت دولت تقدیم نماید. تبصره ۲- دولت موظف است قیمت‌های مصوبه مزبور را قبل از آغاز هر سال زراعی (آخر شهریور) از طریق رسانه‌های عمومی اعلان نماید. تبصره ۳- دولت موظف است ضرر و زیان احتمالی موضوع این قانون را از منابع مالی خود تأمین نماید.

پیشینه تحقیق

نویسندگان	سال	اهداف	روش تحقیق	نتایج
نجفی، بهاء‌الدین	۱۳۸۰	بررسی شیوه‌های گوناگون دخالت دولت در بازار گندم (خرید تضمینی، واردات)	محابسه نرخ حمایت اسمی گندم تابع عرضه نرلاو(اثرات نرخ حمایت و قیمت‌ها (اسمی و واقعی) بر تولید)	منفی بودن شاخص حمایت اسمی گندم تاثیر مثبت شاخص حمایت اسمی و قیمت اسمی بر میزان تولید
بخشوده، محمد	۱۳۸۰	پیش بینی تاثیرات حذف دخالت دولت از بازار گندم	مدل تعادل جزئی	تغییر در مخارج دولت و کاهش آن، افزایش رفاه جامعه تغییر مبادلات خارجی گندم به نفع جامعه
شوشتریان، آ و بخشوده، م	۱۳۸۶	بررسی اثر آزاد سازی بازار گندم بر رفاه اجتماعی	مدل تعادل جزئی	افزایش رفاه جامعه در صورت آزاد سازی، در نظر گرفتن تمامی جوانب آزاد سازی قیمت نان از جمله افزایش رفاه دهک‌های درآمدی چگونه خواهد بود
حسینی و همکاران	۱۳۸۷	ارزیابی و تعیین ترکیب بهینه سیاست‌های دولت در بازار گندم	روش حداقل سازی تابع زیان خالص اجتماعی	کمترین هزینه و زیان اجتماعی کمتر: سیاست حمایت از تولیدکنندگان بیشترین هزینه: سیاست حمایت از مصرف‌کنندگان به تنهایی کارایی کمتر در حالت استفاده همزمان از سیاست غذای ارزان و خرید تضمینی
موسوی، حبیب الله	۱۳۹۵	ارزیابی سیاست‌های حمایتی دولت در بازار گندم (به طور مشخص سیاست خودکفایی در مقابل تهیه نان ارزان قیمت)	روش تعادل جزئی منطقه‌ای	حذف دو سیاست: افزایش قیمت‌های تولیدکننده ۳ درصد و قیمت‌های مصرف‌کننده ۱۲۰ درصد، کاهش عرضه ۰/۳۴ و تقاضا ۱۰/۰۵ درصد (کاهش مصرف بیش از عرضه)، نیاز به واردات ۲۵ درصد تولید (در صورت اعمال هر سیاستی کاهش رفاه اجتماعی و هدر رفت منابع کمیاب)، متضرر شدن تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان که البته همراه با هزینه نکردن دولت است. زیان خالص این دو سیاست برای کل کشور ۵۸۵/۶۳ میلیارد تومان، در صورت اعمال نشدن هر سیاستی، پس انداز خالص اجتماعی به اندازه منابع یاد شده ایجاد می‌شود که افزون بر حفظ تعادل در بازار و نیز ساختار منابع درگیر در تولید گندم، امکان سرمایه‌گذاری در بخش تحقیقات و دیگر بخش‌های زیربنایی برای توسعه کشاورزی را فراهم می‌کند. پس آزادسازی بازار گندم نه یک توصیه علمی بلکه یک ضرورت سیاستی است.
موسوی و همکاران	۱۳۹۶	بررسی آثار حذف سیاست‌های حمایتی دولت در بازار گندم	تعادل بازار و استفاده از مدل تعادل فضایی قیمت‌ها	اجرای سیاست آزاد سازی گندم بیش از آنکه در جهت منافع عرضه‌کنندگان این محصول عمل نماید، به زیان تقاضاکنندگان در بازار خواهد بود. اثرات رفاهی سیاست‌های خرید تضمینی و قیمت سقف گندم: هزینه‌های دولت در بازار گندم بیشتر به نفع تقاضاکننده است تا عرضه‌کننده و این موارد را می‌توان به‌عنوان یکی از نواقص سیاست‌های حمایتی قیمتی دولت عنوان نمود.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

روش تحقیق

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

روش تحقیق

تحلیلی- توصیفی و مبتنی بر منابع اسنادی

نحوه جمع آوری اطلاعات

روش کتابخانه‌ای

منابع اطلاعات

شرکت بازرگانی دولتی ایران
وزارت جهاد کشاورزی
بورس کالا

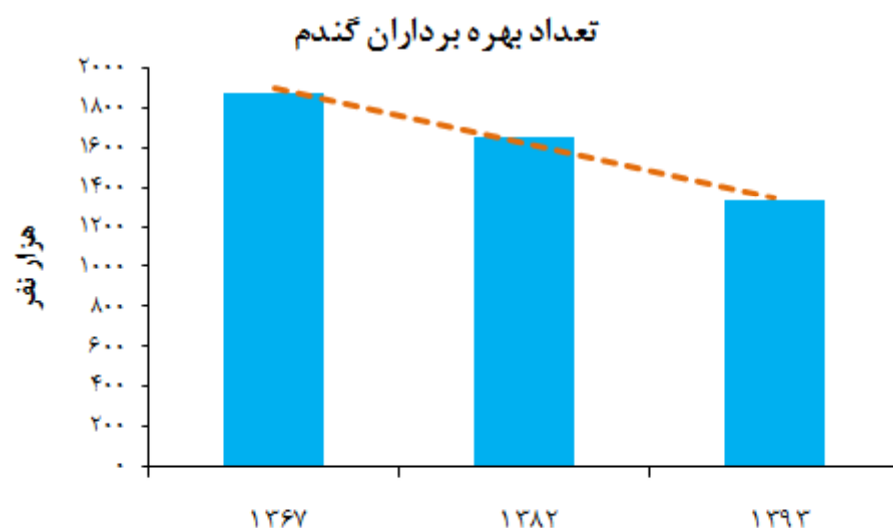
جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

نتایج

اهمیت گندم در کشور از دیدگاه اقتصادی و اجتماعی ارتباط تناتنگ معیشت خانوارهای روستایی با کشت گندم

 سطح زیر کشت محصولات

زراعی در سال ۱۳۹۶: ۱۱/۱
 میلیون هکتار

 سطح زیر کشت گندم در سال

۱۳۹۶: ۵/۴ میلیون هکتار
 (۴۹ درصد)

 تعداد بهره‌برداران در سال

۱۳۹۳: ۱۳۳۰۴۶۷ بهره‌بردار

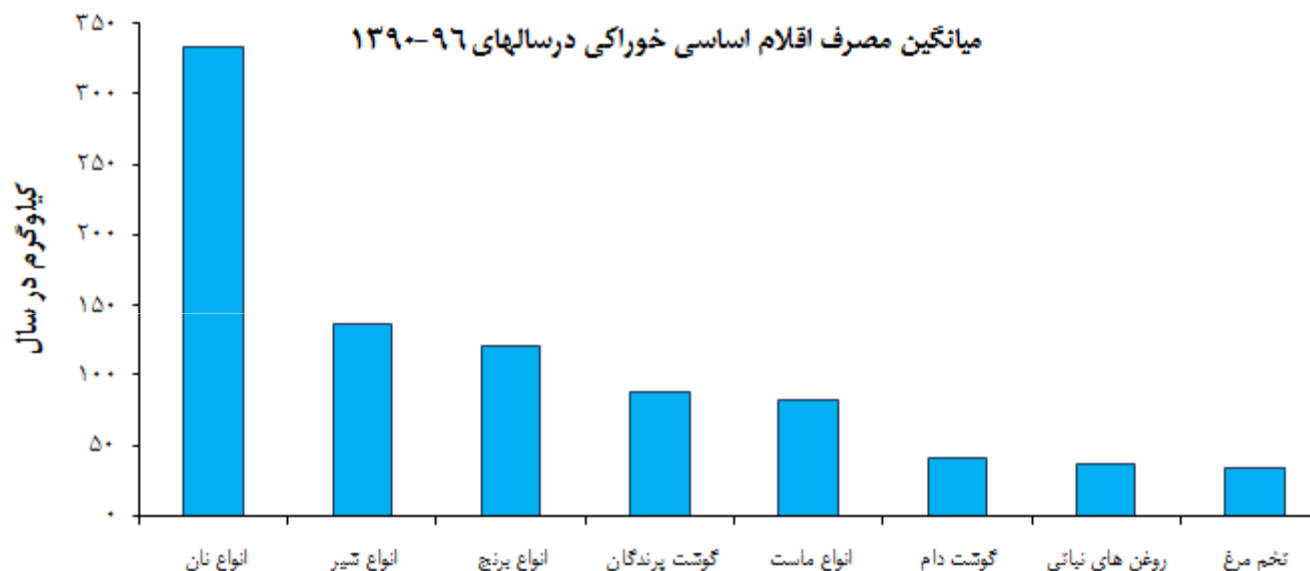
جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

اهمیت گندم در کشور از دیدگاه اقتصادی و اجتماعی

مصرف گندم و نان

میانگین مصرف سالانه یک خانوار شهری در سالهای ۹۵-۱۳۹۰ برابر ۳۳۳ کیلوگرم بوده است. اگر چه بر اساس بررسی‌های انجام شده در زمینه الگوی مصرف خوراک در کشور از طریق روش‌های مختلف شامل بررسی مستقیم مصرف مواد غذایی، بودجه و هزینه خانوار و ترازنامه غذایی همه موید این امر است که الگوی مصرف خوراک در کشور مناسب نبوده و سهم غلات به ویژه گندم در آن بیش از مقادیر توصیه شده است. حال آنکه موادی همچون فرآورده‌های حیوانی نظیر شیر و لبنیات و همچنین سبزی و میوه جایگاه قابل قبولی در سبد مصرفی ندارند. اما به هر حال گندم و به تبع آن نان دارای بیشترین سهم در سبد کالایی خانوار بوده و از این رو یک کالای ضروری و اساسی به شمار می‌رود.

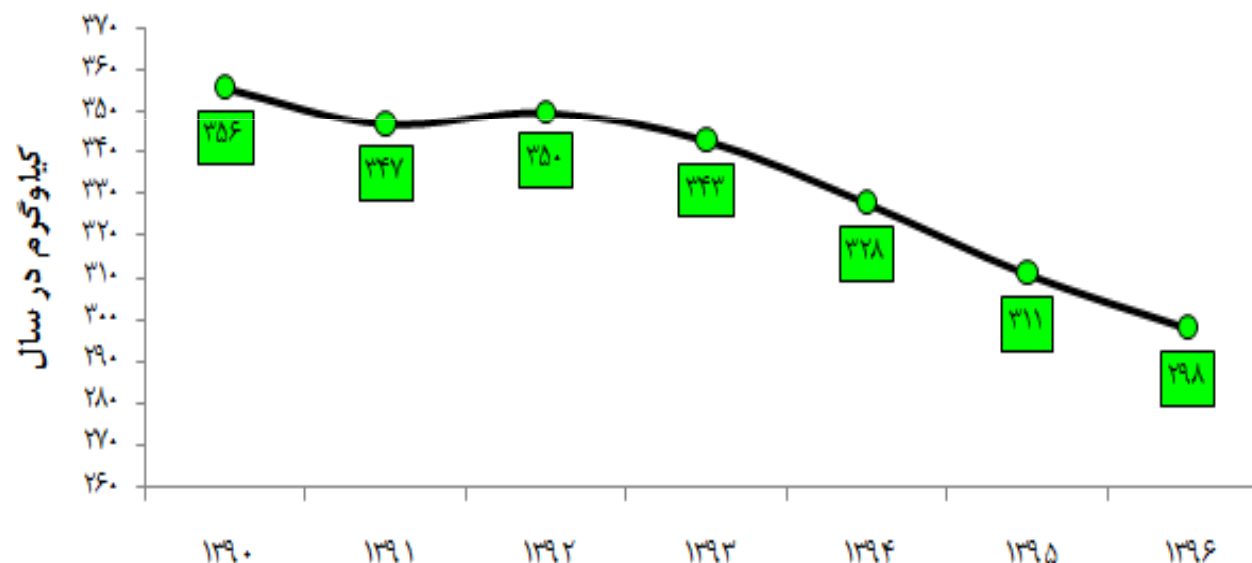
جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

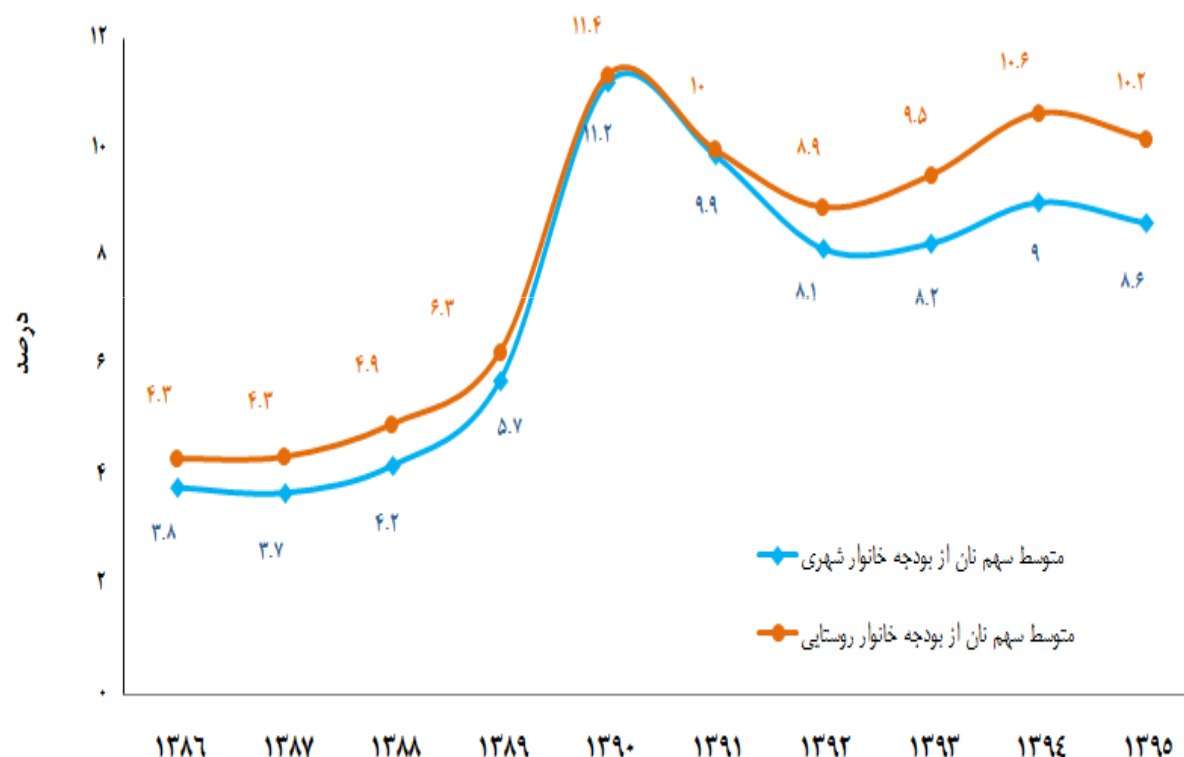
اهمیت گندم در کشور از دیدگاه اقتصادی و اجتماعی مصرف گندم و نان

مصرف سالانه انواع نان در خانوارهای شهری

اهمیت گندم در کشور از دیدگاه اقتصادی و اجتماعی

سهم نان از بودجه خانوارهای شهری و روستایی

متوسط سهم نان از مخارج خوراکی خانوار شهری نسبت به سال ۱۳۸۶-۹۰ افزایش یافته است که با توجه به کاهش مصرف سرانه گندم می‌توان گفت افزایش سهم نان در هزینه خانوار به دلیل افزایش اهمیت نان در سبد خانوار شهری نبوده بلکه ناشی از افزایش قیمت و هزینه نان است.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

سیر تحولات تصدی‌گری دولت در بازار گندم

سال	سیر تحولات تصدی‌گری دولت در حوزه گندم
۱۳۱۴	تاسیس شرکت سهامی تثبیت نرخ غله در وزارت دارایی
۱۳۱۵	انحلال شرکت سهامی تثبیت نرخ غله و جایگزینی آن با اداره کل تثبیت نرخ غله در وزارت دارایی
۱۳۲۱	تاسیس وزارت خواروبار و انضمام اداره کل تثبیت نرخ غله به این وزارتخانه
۱۳۲۳	تاسیس اداره کل غله و نان در وزارت دارایی
۱۳۳۴-۳۶	انتزاع اداره کل غله و نان از وزارت دارایی و انضمام آن به وزارت جدید التاسیس گمرکات و انحصارات
۱۳۴۰	انحلال وزارت گمرکات و انحصارات و انضمام مجدد اداره کل غله و نان به وزارت دارایی
۱۳۴۵	تبدیل اداره کل غله و نان به سازمان غله کشور و انضمام آن به وزارت کشاورزی
۱۳۴۶	انتزاع سازمان غله کشور از وزارت کشاورزی و انضمام آن به وزارت تولیدات کشاورزی و مواد مصرفی
۱۳۵۰-۱۳۴۵	ورود سازمان تعاون مرکزی روستایی به عرصه خرید گندم داخلی از طریق انعقاد قرارداد با سازمان غله کشور
۱۳۵۰	تاسیس وزارت تعاون و امور روستاها به جای وزارت تولیدات کشاورزی و مواد مصرفی و انضمام سازمان غله کشور به آن
۱۳۵۲	ادغام سازمان غله کشور با سازمان های قند و شکر و چای زیر نظر وزارت تعاون و امور روستاها
۱۳۵۳	تاسیس وزارت بازرگانی و انضمام شرکت غله، قند، شکر و چای به آن
۱۳۶۲	انحلال سازمان غله، قند و شکر و چای و تشکیل هر یک از سازمان‌ها به صورت جداگانه زیر نظر وزارت بازرگانی توسط شورای انقلاب اسلامی
۱۳۸۲	انحلال سازمان غله کشور و انتقال وظایف آن به شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران
۱۳۹۱	قانون تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی در وزارت جهاد کشاورزی و واگذاری شرکت مادر تخصصی به وزارت جهاد کشاورزی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

بررسی سیاست خرید تضمینی گندم به عنوان مهمترین سیاست حمایتی آن

سال	تولید	حجم خرید تضمینی	نسبت خرید تضمینی به تولید	قیمت تضمینی	درصد تغییرات قیمت تضمینی	ترخ تورم
۱۳۸۰	۹۴۵۹	۶۵۳۳	۶۹.۱	۱۰۵۰	-	۱۱.۴
۱۳۸۱	۱۲۴۵۰	۸۶۴۴	۶۹.۴	۱۳۰۰	-	۱۵.۸
۱۳۸۲	۱۳۴۴۰	۱۰۲۹۸	۷۶.۶	۱۵۰۰	-	۱۵.۶
۱۳۸۳	۱۴۵۶۸	۱۰۸۳۶	۷۴.۴	۱۷۰۰	-	۱۵.۲
۱۳۸۴	۱۴۳۰۸	۱۰۹۵۸	۷۶.۶	۱۸۷۰	۱۰	۱۰.۴
۱۳۸۵	۱۴۶۶۴	۱۱۴۱۰	۷۷.۸	۲۰۵۰	۹.۶	۱۱.۹
۱۳۸۶	۱۵۸۸۷	۱۰۹۷۹	۶۹.۱	۲۰۵۰	۰	۱۸.۴
۱۳۸۷	۷۰۰۰	۳۷۵۶	۵۳.۷	۲۲۵۰	۹.۸	۲۵.۴
۱۳۸۸	۱۲۰۹۳	۹۳۴۴	۷۷.۳	۳۰۵۰	۳۵.۶	۱۰.۸
۱۳۸۹	۱۲۱۴۳	۱۱۷۶	۹.۷	۳۳۰۰	۸.۲	۱۲.۴
۱۳۹۰	۸۶۷۸	۵۳۸۳	۶۲	۳۶۰۰	۹.۱	۲۱.۵
۱۳۹۱	۸۸۱۶	۲۰۴۵	۲۳.۲	۳۹۵۰	۹.۷	۳۰.۵
۱۳۹۲	۹۳۰۴	۴۸۲۲	۵۱.۸	۸۰۰۰	۱۰۲.۵	۳۴.۷
۱۳۹۳	۱۰۵۷۹	۶۷۱۸	۶۳.۵	۱۰۵۰۰	۳۱.۲۵	۱۵.۶
۱۳۹۴	۱۱۵۲۲	۷۰۰۰	۶۰.۸	۱۱۵۵۰	۱۰	۱۱.۹
۱۳۹۵	۱۴۵۹۲	۱۱۵۰۴	۷۸.۸	۱۲۷۰۵	۱۰	۹
۱۳۹۶	۱۲۴۰۰	۸۸۵۷	۷۲	۱۳۰۰۰	۲.۳	۹.۶

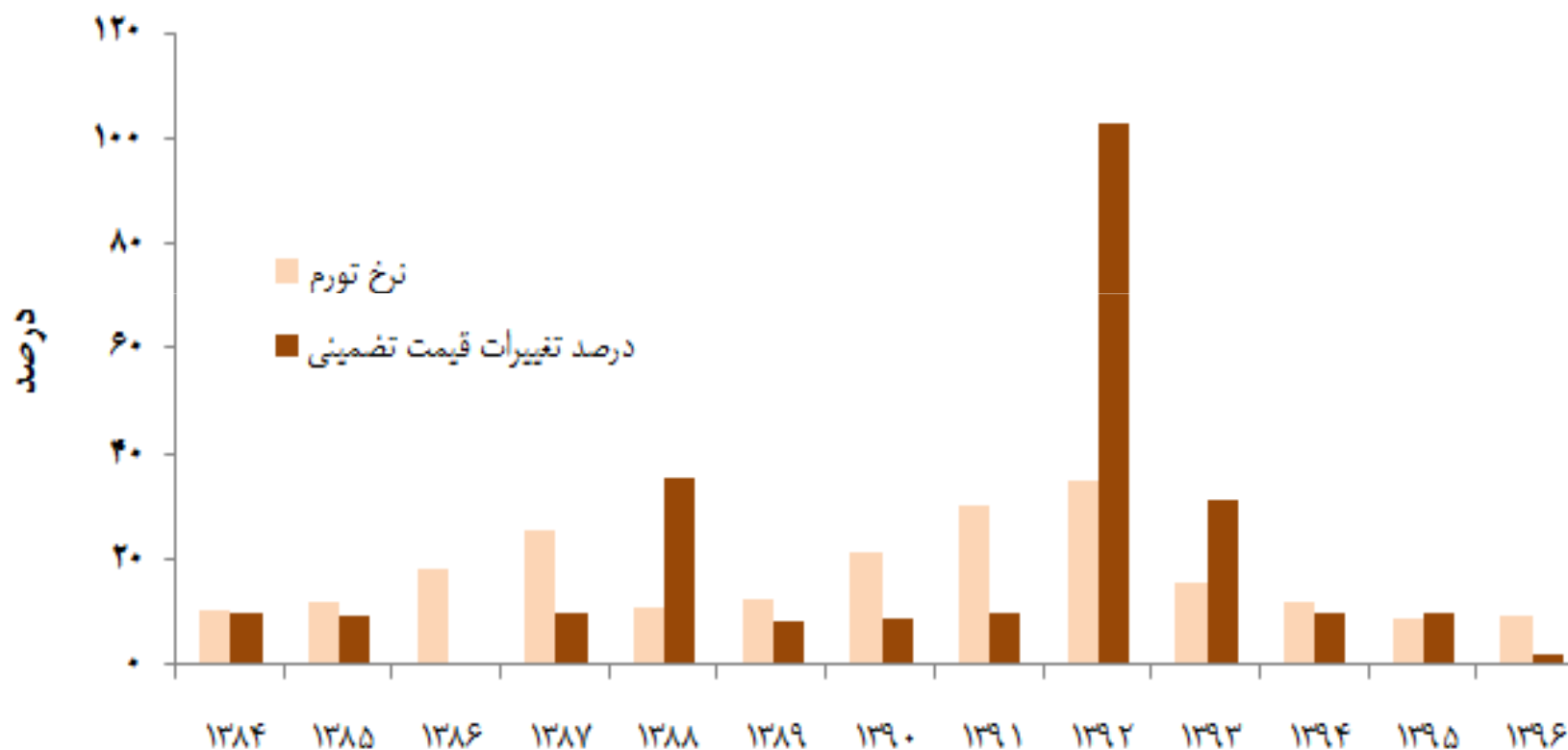

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

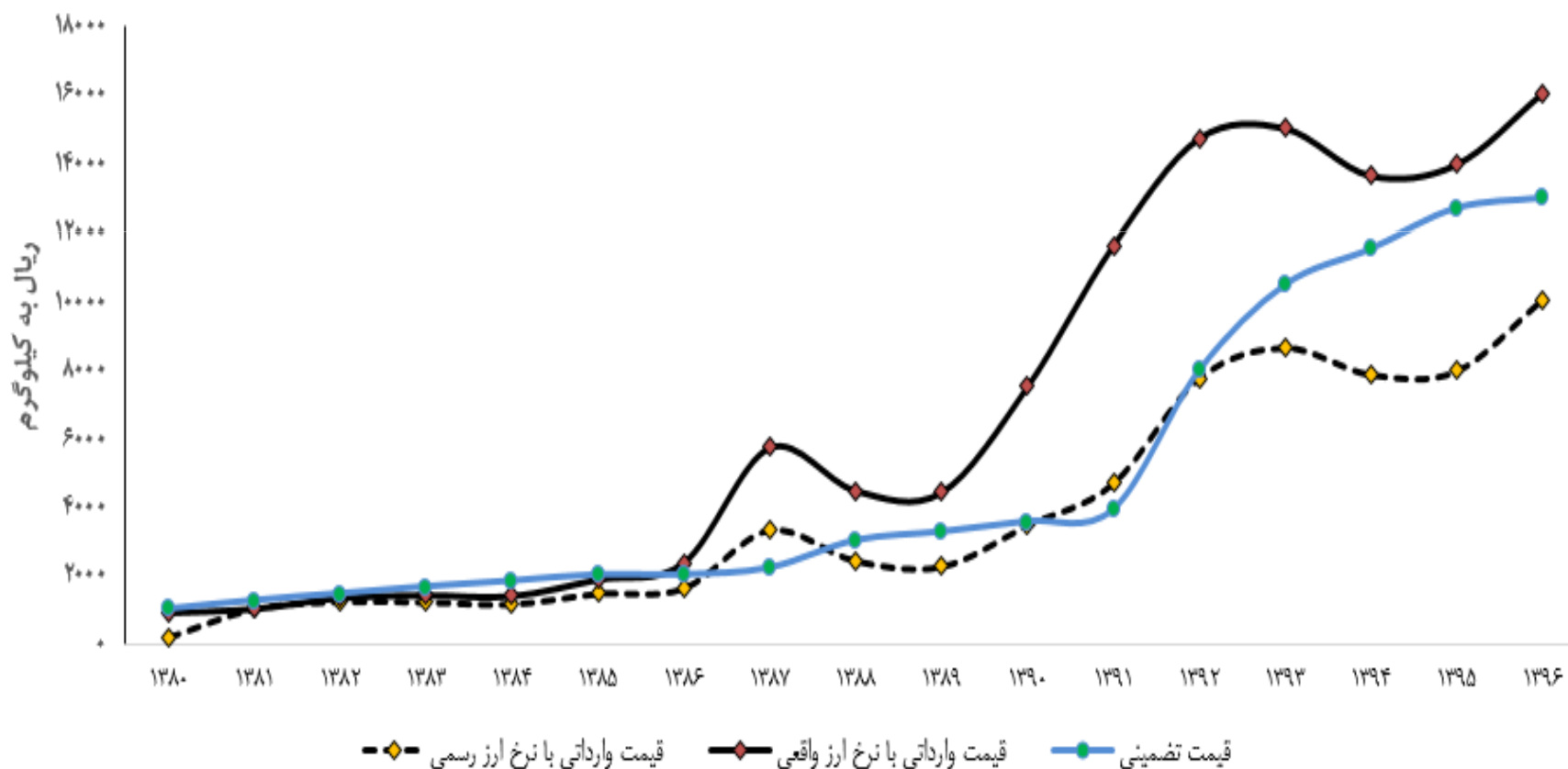

بررسی سیاست خرید تضمینی گندم به عنوان مهمترین سیاست حمایتی آن

بررسی سیاست خرید تضمینی گندم به عنوان مهمترین سیاست حمایتی آن

مقایسه قیمت تضمینی و قیمت وارداتی گندم

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

بررسی سیاست قیمت تضمینی گندم

- ✓ بر اساس ماده ۳۳ قانون افزایش بهره‌وری سال ۱۳۸۹، مقرر شد علاوه بر سیاست خرید تضمینی سیاست قیمت تضمینی نیز برقرار شود.
- ✓ برای اجرای سیاست خرید تضمینی در سال ۱۳۹۵، دولت حدود ۳ هزار میلیارد تومان از محل تسهیلات بانکی و ۲۶۵۰ میلیارد تومان از طریق فروش اوراق بهادار در بازار سرمایه برای پرداخت مطالبات کشاورزان تامین کرده است.
- ✓ طی سالیان گذشته کشاورزان همواره با چالش وصول مطالبات خود مواجه بوده‌اند و دولت هم برای تامین منابع مالی متحمل هزینه‌های هنگفتی شده است.
- ✓ در خرداد ۱۳۹۶، هیات وزیران نحوه خرید تضمینی گندم برای سال ۱۳۹۶ را تعیین و بر این اساس مقرر شد محصول گندم استان‌های اردبیل، زنجان، مرکزی و خراسان شمالی به صورت پایلوت در قالب سیاست قیمت تضمینی از طریق بورس کالای ایران برای مصارف صنف و صنعت معامله شده و طبق ماده ۳۳ قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی در صورت کاهش قیمت بورس نسبت به قیمت تضمینی اعلام شده از سوی دولت، مابه‌التفاوت آن از سوی دولت به کشاورزان پرداخت شود.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

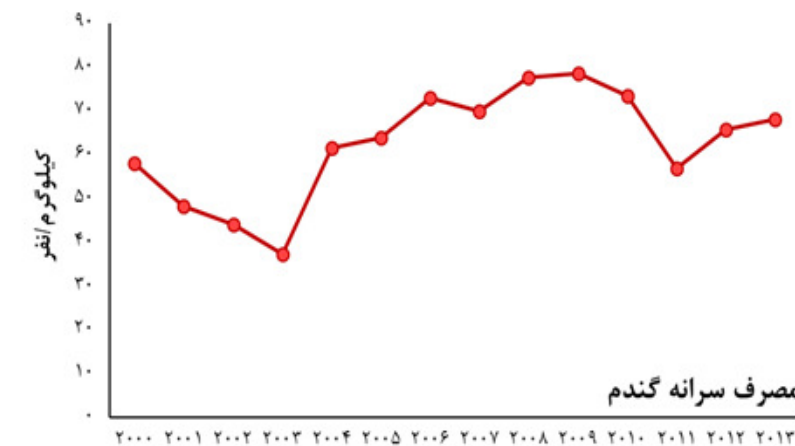
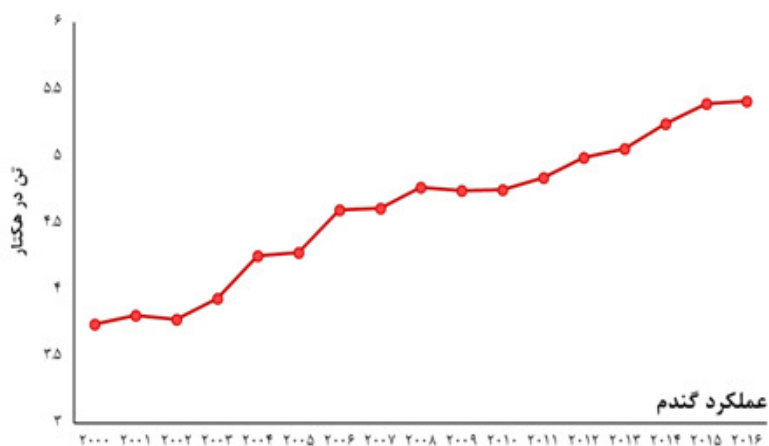
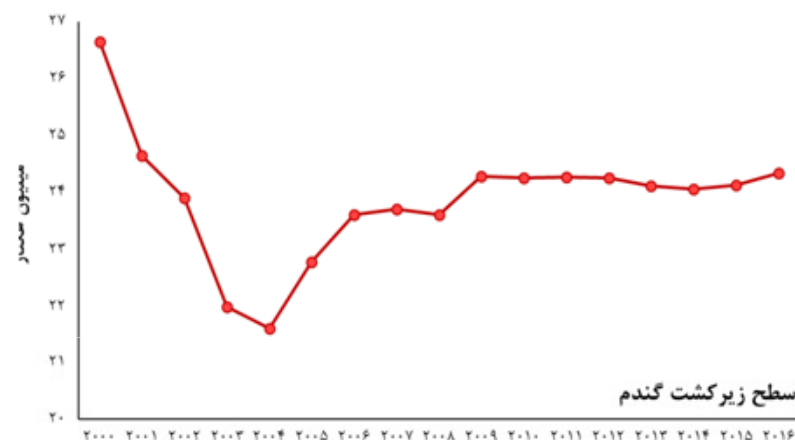
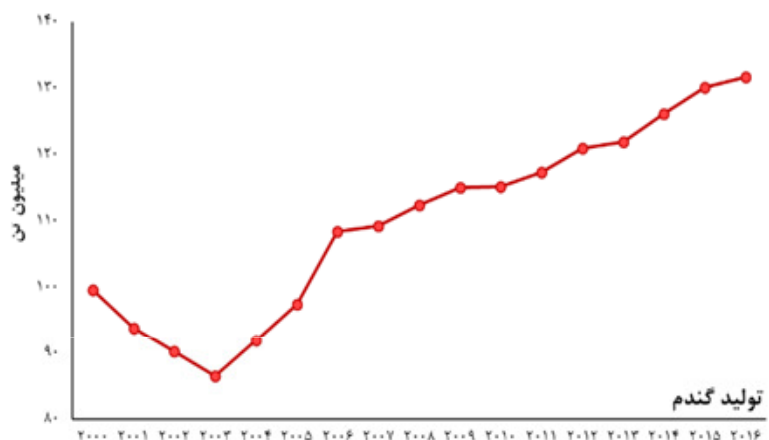
بررسی سیاست قیمت تضمینی گندم

ردیف	نام استان	عملکرد (تن)
۱	اردبیل	۲۴۰۰۰
۲	زنجان	۱۲۵۰۰
۳	مرکزی	۲۰۰۰
۴	خراسان شمالی	۲۵۰۰
	جمع کل	۴۱۰۰۰

ماخذ: شرکت بورس کالای ایران

با توجه به عملکرد بورس در سیاست قیمت تضمینی در سال ۱۳۹۶، طرح آزمایشی قیمت تضمینی در این استان‌ها به نتیجه نرسیده است. اجرای قانون قیمت تضمینی (ماده ۳۳ قانون بهره‌وری کشاورزی و منابع طبیعی) نیازمند زیرساخت‌ها و امکاناتی؛ از جمله انبارهای استاندارد ذخیره محصول؛ است که فراهم شدن آنها زمان‌بر است. از طرفی دیگر ابلاغ مصوبه اجرای قانون قیمت تضمینی در چهار استان مذکور زمانی بوده است که در یکی از استان‌ها ۸۰ درصد خرید تضمینی گندم انجام شده بود. همچنین در انتخاب بین دو روش خرید تضمینی و قیمت تضمینی معمولاً انگیزه کافی برای تجربه روش جدید وجود نداشته و ترجیح بر استفاده از روش قدیمی است. از این رو، اجرای این سیاست نیازمند زمان است تا با مشخص شدن مزیت‌های آن انگیزه کافی در کشاورزان برای عرضه محصول خود در بورس کالا ایجاد شود و به تدریج سیاست خرید تضمینی جای خود را به قیمت تضمینی دهد.

بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور چین

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور چین

مهمترین سیاست‌های حمایتی برای افزایش تولید و نیل به خودکفایی:

□ حمایت قیمتی (حداقل قیمت خرید از سال ۲۰۰۶ به مرحله اجرا درآمده است)

□ پرداخت‌های مستقیم

□ یارانه نهاده‌ها

□ یارانه بذر

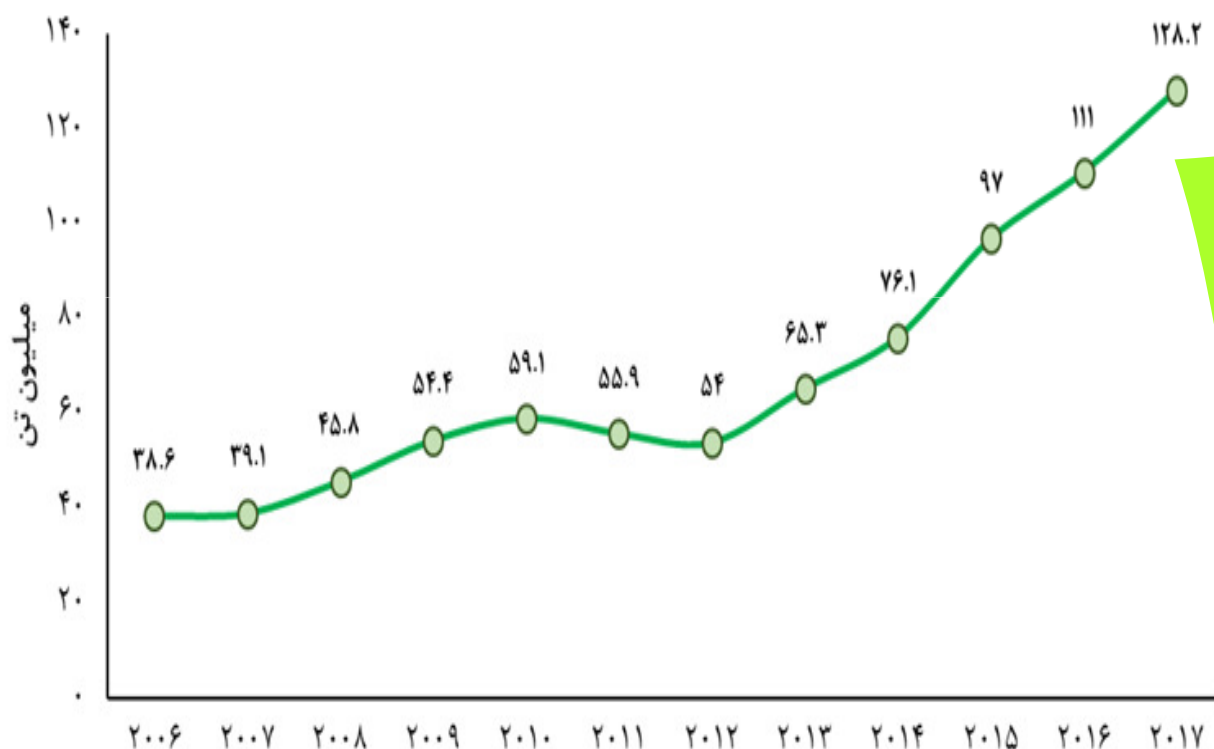
□ یارانه ماشین‌آلات کشاورزی

□ یارانه تسهیلات استانی

بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور چین

بررسی سیاست ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور چین

اجرای سیاست های حمایتی و دخالت در بازار
 گندم از طریق قیمت منجر به شکاف قیمتی
 قیمت داخلی و جهانی شده است. این شکاف
 قیمتی به همراه سیاست درهای باز اقتصاد
 چین منجر به واردات بیش از حد شد که میزان
 ذخایر را به مقدار بسیار زیادی افزایش داده
 است.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

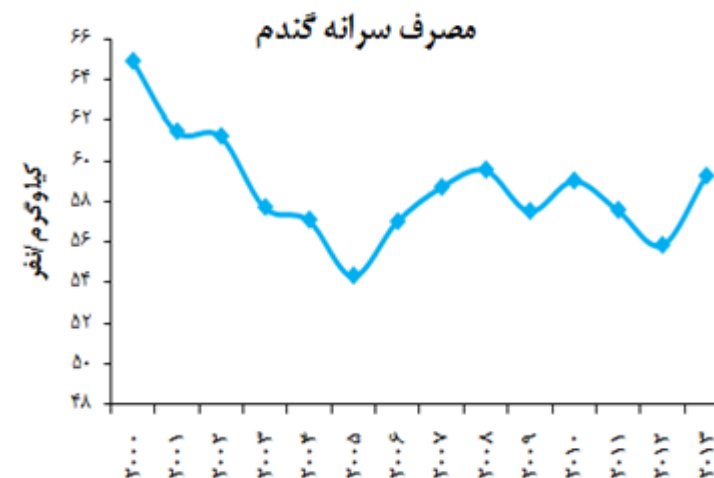
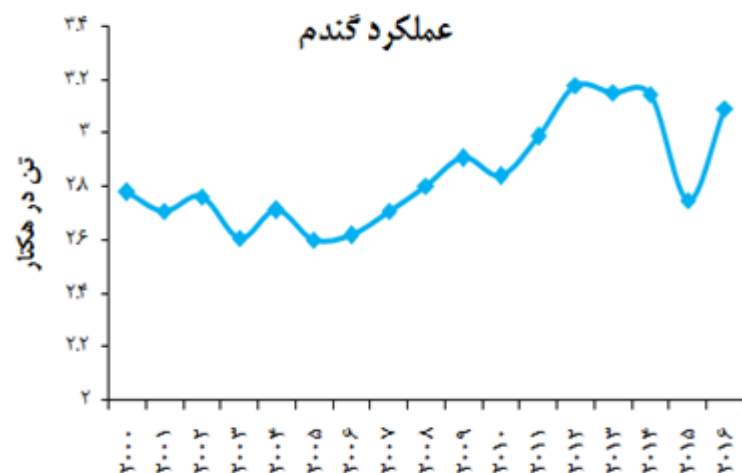
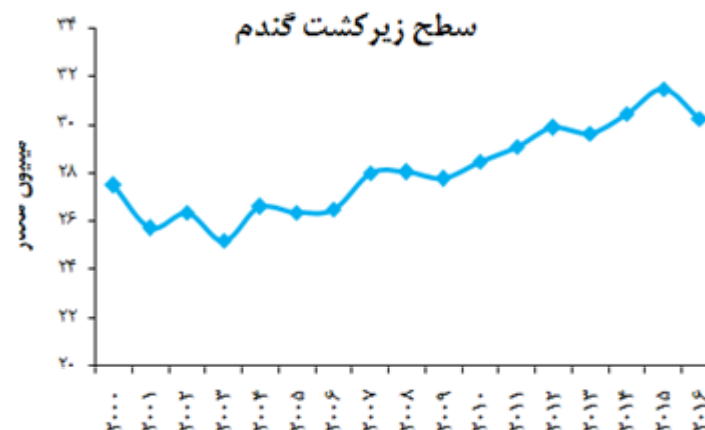
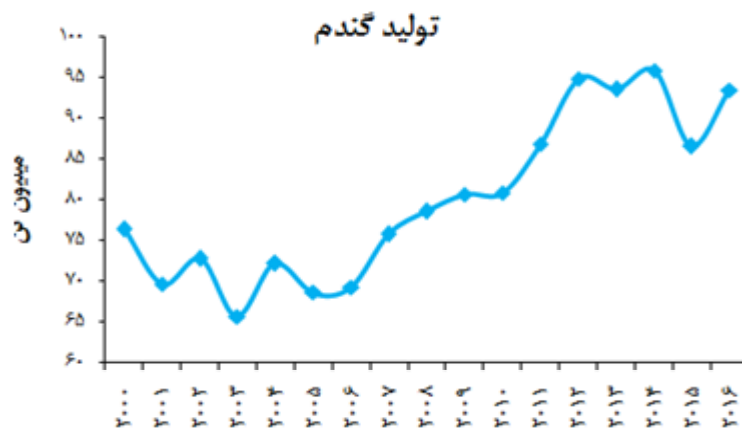

بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور چین

مجموعه این سیاست‌های حمایتی، در نهایت آسیب‌های جدی به دنبال داشت. برای نمونه قدرت بازار محصولات کشاورزی تحت تاثیر قرار گرفت و بار مالی بسیار زیادی را به دولت تحمیل کرد. به همین دلیل، دولت چین اخیرا در پی راه‌های دیگری برای حمایت از درآمد کشاورزان است. بنابراین مهمترین مناقشه در این کشور بر روی چگونگی اصلاح سیاست‌های حمایت قیمتی است، به طوری که نقش دخالت‌های دولتی را کاهش دهد، واردات را مدیریت کند و تعادلی در میزان ذخایر ایجاد کند. بر این اساس و در پاسخ به نگرانی‌های زیست‌محیطی، دولت چین یک برنامه پنج‌ساله را پیشنهاد کرده است تا اصلاحات اساسی در برنامه حمایتی خود اتخاذ کند. بر این اساس، قیمت حمایتی حداقل در مورد محصول گندم را کاهش داده است. ۲۰ درصد از بودجه یارانه نهاده‌ها را به زمین‌های بزرگ اختصاص می‌دهد و همچنین در پی تشویق حمایتی از کشاورزانی است که تولید کشاورزی دوستدار با محیط‌زیست دارند.

بر این مبنا در سال ۲۰۱۵، برنامه حمایت قیمت در مورد محصولات مهم (به جز گندم و برنج) حذف گردید. البته در مورد محصول گندم و برنج نیز افزایش حداقل قیمت خرید که هر ساله اعمال می‌شد، در سالهای ۱۶-۲۰۱۵ متوقف گردید و در سالهای ۱۸-۲۰۱۷ کاهش یافت.

بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور هند

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور هند چگونگی تعیین حداقل قیمت حمایتی

سیاست‌های تجاری و داخلی محصولات گندم و برنج توسط شرکت مواد غذایی هند مدیریت می‌شود. این شرکت وظیفه خرید، ذخیره‌سازی و توزیع غلات را بر عهده دارد. شرکت مواد غذایی هند، علاوه بر تامین قیمت تضمین شده برای کشاورزان، با اجرای برنامه خرید و تدارک برنج و گندم در حداقل قیمت حمایتی از پیش تعیین شده قصد دارد قیمت کف را برای بازار آزاد عمده فروشی تعیین کند. با توجه به سیاست‌های داخلی و برنامه‌های حمایتی، حداقل قیمت حمایتی قبل از شروع فصل کاشت اعلام می‌شود. این قیمت در سطحی اعلام می‌شود که تولید برآورد شده بتواند علاوه بر مصرف داخلی، تغییرات انبار مرکزی دولت را نیز پوشش دهد. ذخایر باید حداقل به اندازه Buffer Norms باشند که برای جبران کاهش در تولید به علت حوادث غیر منتظره مانند خشکسالی یا سیل؛ بدون نیاز به واردات؛ کافی باشند.

Buffer Norms حداقل مقدار غلات (گندم و برنج) هستند که دولت مرکزی در آغاز هر فصل برای اطمینان از عرضه کافی جهت تامین نیاز سیستم توزیع عمومی و دیگر برنامه‌های رفاهی دولت در انبار مرکزی نگهداری می‌کند. بنابراین، اگر در آغاز فصل بازاریابی ذخایر از مقدار Buffer Norms بیشتر باشد، حداقل قیمت حمایتی در آن فصل باید کاهش یابد (یا حداقل نسبت به آنچه که هست افزایش نیابد) و از این رو بخشی از مصرف کل از طریق ذخایر اضافی تامین می‌شود.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور هند

بررسی تاریخی حداقل قیمت حمایتی

در دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰، حداقل قیمت حمایتی گندم و برنج روند رو به کاهش را طی کرده‌اند. در آغاز دهه ۱۹۹۰ چندین عامل باعث افزایش حداقل قیمت حمایتی برای محصولات گندم و برنج شد:

- حداقل قیمت حمایتی به طور عمده بر مبنای هزینه تولید تعیین شده است؛ که توسط کمیسیون قیمت‌ها و هزینه‌های کشاورزی هند برآورد می‌شود. این قیمت با استفاده از یک معیار هزینه کامل شامل هزینه نهاده‌های متغیر، اجاره زمین، ارزش محاسبه شده نیروی کار خانوادگی و ۱۰ درصد درآمد برای مدیریت محاسبه می‌شود. کاهش ارزش پول روپیه در اواخر دهه ۱۹۹۰، هزینه نهاده‌های قابل تجارت را افزایش داد. همچنین دیگر هزینه‌های تولید شامل هزینه زمین، نیروی کار و مدیریت نیز افزایش یافت و منجر به افزایش حداقل قیمت حمایتی شد. محاسبه حداقل قیمت حمایتی بر مبنای هزینه تولید این امکان را فراهم می‌سازد که حداقل قیمت حمایتی بدون توجه به شرایط بازار- به طوریکه هند از شرایط کمبود به شرایط مازاد تولید گندم انتقال یافت- افزایش یابد.
- هنگامی که هند در نیمه دوم دهه ۱۹۹۰ شروع به حذف محدودیت‌های مقداری صادرات غلات کرد، در ابتدا تولیدکنندگان از قیمت‌های نسبتاً بالا در بازارهای جهانی منتفع شدند. اما با کاهش قیمت‌های جهانی در اواخر دهه ۱۹۹۰، برای جبران زیان تولیدکنندگان، حداقل قیمت حمایتی بیش از آنچه که هزینه‌های تولید توسط کمیسیون قیمت‌ها و هزینه‌های کشاورزی هند برآورد شده بود، افزایش یافت.
- فضای سیاسی سیاست‌های غلات در دهه ۱۹۹۰ با تشکیل دولت ائتلافی و افزایش قدرت و نفوذ لابی‌های کشاورزان تغییر کرد. طی سالهای ۲۰۰۱-۲۰۰۲، دقیقاً قبل و در طول دوره انباشت مازاد، دولت حداقل قیمت حمایتی را بالاتر از پیشنهاد کمیسیون قیمت‌ها و هزینه‌های کشاورزی هند (بر مبنای هزینه تولید) برای ۷-۴ سال برای محصول برنج و ۷-۵ سال برای محصول گندم قرار داد.
- مکانیزم حداقل قیمت حمایتی یکی از محدود اهرم‌های سیاست‌های موجود برای سیاست‌گذاران در بخش دانه‌های خوراکی است و گرایش به استفاده از آن برای دستیابی به اهداف چندگانه سیاست از جمله تثبیت قیمت و حمایت از درآمد وجود دارد.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور هند

بررسی تاریخی حداقل قیمت حمایتی

در اواخر دهه ۱۹۹۰، الگوی تاریخی قیمت‌گذاری حداقل قیمت حمایتی تغییر کرد. همانطور که قبلاً هم بیان شده بود، حداقل قیمت حمایتی بر مبنای هزینه تولید و بدون توجه به شرایط داخلی کشور و بازار جهانی تعیین می‌شد. اما از اواخر دهه ۱۹۹۰، این روند تغییر کرد و تعیین حداقل قیمت حمایتی به طور موثری تحت تاثیر شرایط بازار داخلی و جهانی قرار گرفت. در حال حاضر حداقل قیمت حمایتی بر اساس عوامل زیر تعیین می‌شود:

۱. عرضه و تقاضا

۲. هزینه تولید

۳. روند قیمت در بازارهای داخلی و جهانی

۴. همبستگی قیمت بین محصولات

۵. روند تجارت بین بخش کشاورزی و غیر کشاورزی

۶. پیامدهای احتمالی حداقل قیمت حمایتی بر مصرف کنندگان

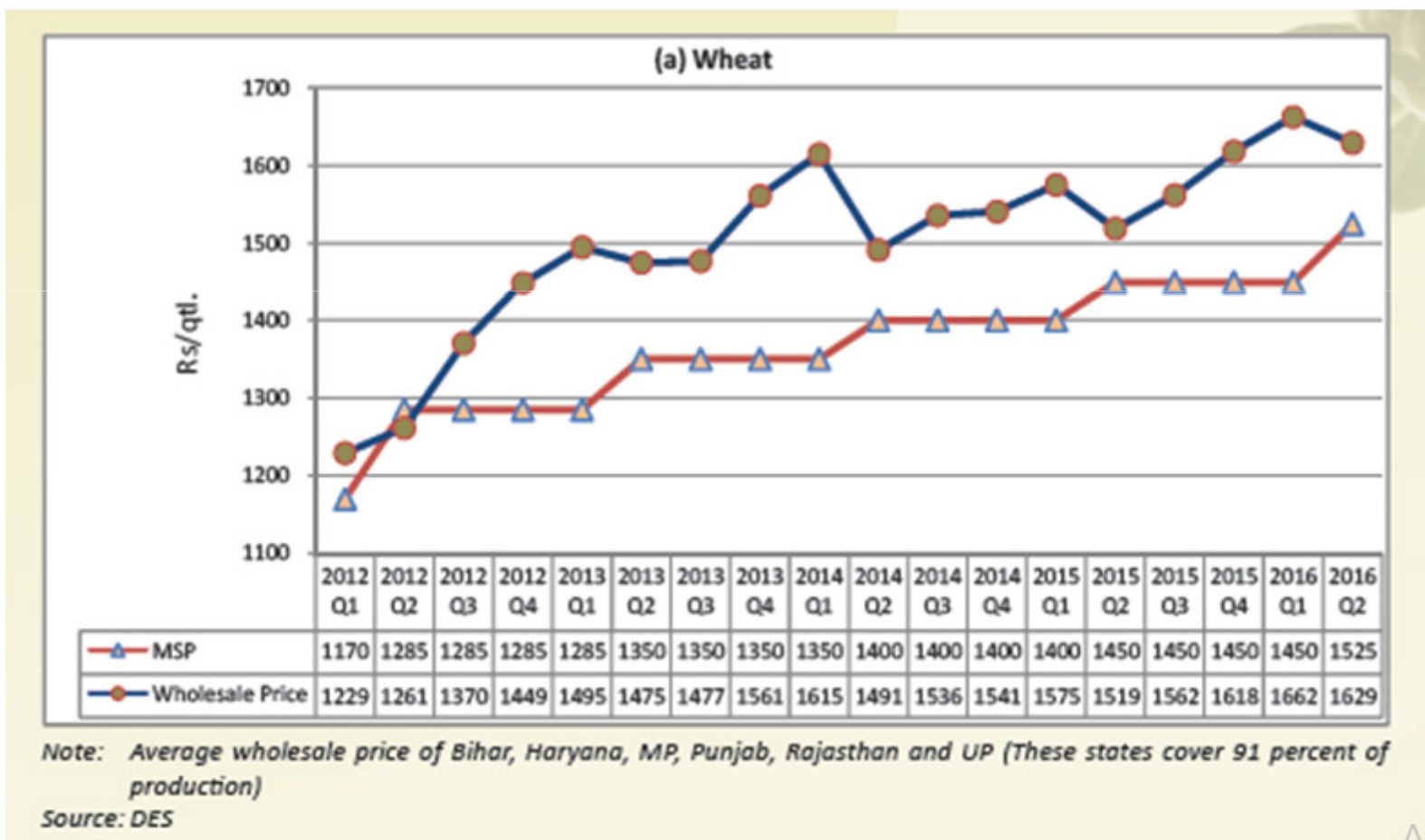
بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور هند

بررسی تاریخی حداقل قیمت حمایتی

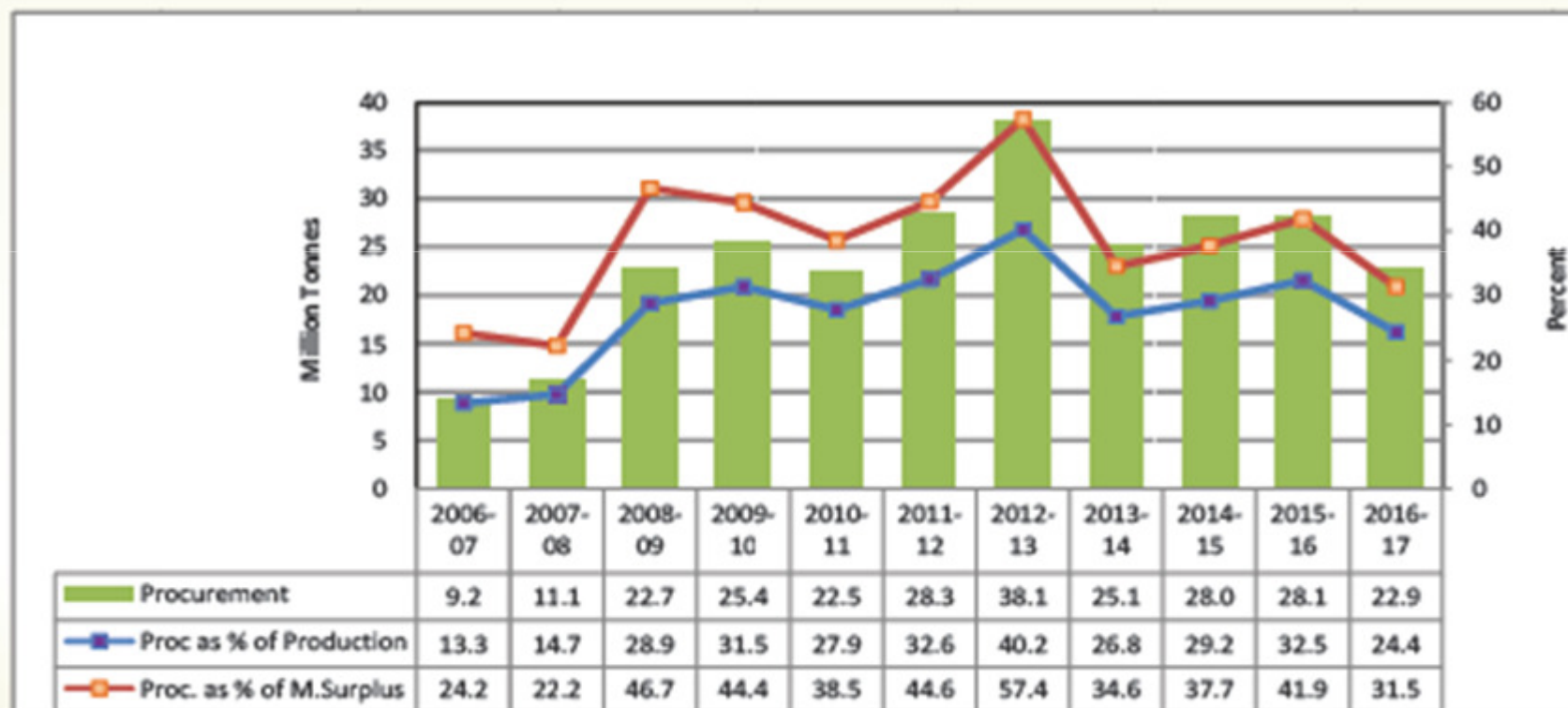
کاهش سهم حداقل قیمت
حمایتی از هزینه‌های اقتصادی
گندم در سالهای ۱۷-۲۰۱۳
از ۷۲/۴ درصد در سال ۲۰۱۳ به
۶۶/۴ درصد در سال ۲۰۱۷
عمده‌ترین هزینه اقتصادی
گندم: حمایت قیمتی
افزایش هزینه‌های توزیع از
۲۹/۷ درصد در سال ۲۰۱۳ به
۳۶/۵ درصد در سال ۲۰۱۷

بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور هند مقایسه قیمت حمایتی و قیمت عمده فروشی گندم

Activi

بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور هند سیاست‌های خرید و تامین گندم

Note: MSR is available upto 2012-13 only and repeated thereafter

Source: DES and FCI

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

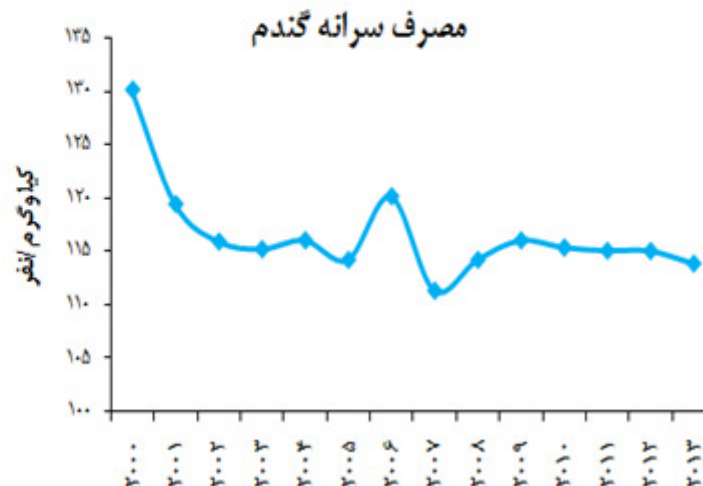
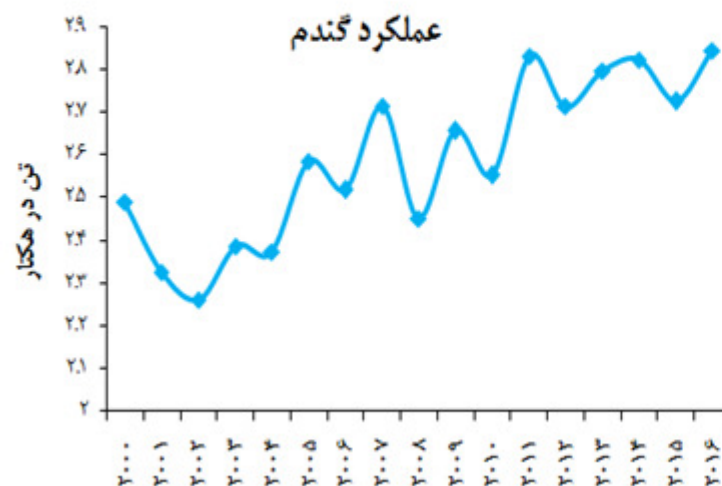
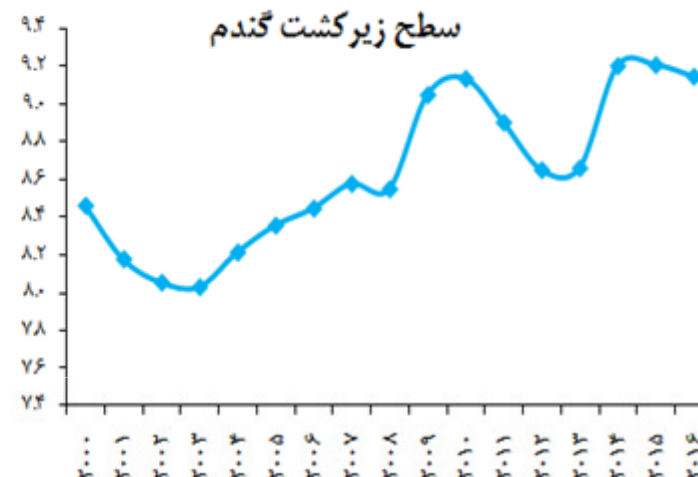
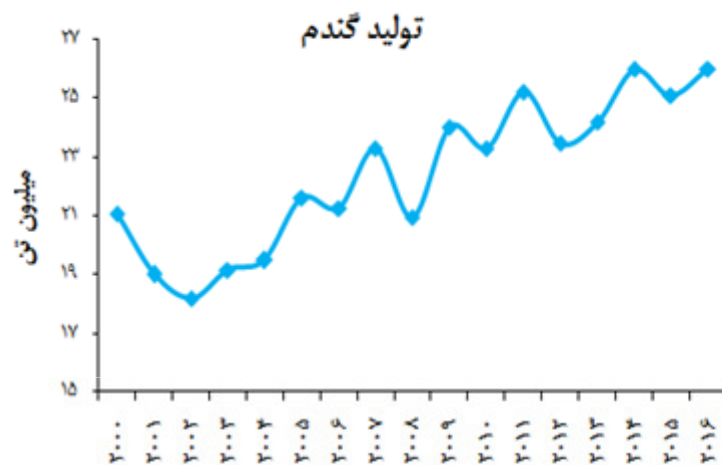

بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور هند

سایر حمایت‌ها

علاوه بر سیاست حداقل قیمت حمایتی که به طور موثری قیمت محصولات را حمایت و کنترل می‌کند، کشاورزانی که به تولید گندم و برنج مشغول هستند؛ از مزایای عمده سیاست‌های یارانه نهاده کود و برق؛ دو نهاده اصلی در کشت و زرع آنها؛ بهره‌مند می‌شوند. به عنوان مثال در سالهای ۲۰۱۲-۲۰۱۳، کود اوره به قیمت یک چهارم قیمت وارداتی (قیمت سیف (قیمت در بندر) به علاوه هزینه‌های حمل و نقل و مدیریت) به فروش رسیده است و این تفاوت قیمت با مجموعه‌ای از سیاست‌های یارانه‌ای و کنترلی دولت پوشش داده شده است. یارانه برق قدمتی بسیار طولانی در کشور هند دارد. انرژی برق توسط اداره برق دولتی در قیمت‌هایی که بسیار کمتر از قیمت تولید و هزینه‌های توزیع می‌باشند، به کشاورزان عرضه می‌شوند. در برخی از ایالت‌ها کشاورزان بابت انرژی برق هیچ هزینه‌ای پرداخت نمی‌کنند. زیان مالی ناشی از تامین برق کشاورزان با قیمت‌های بسیار بالاتر در بخش‌های صنعت و تجاری جبران می‌شود.

بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور پاکستان

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

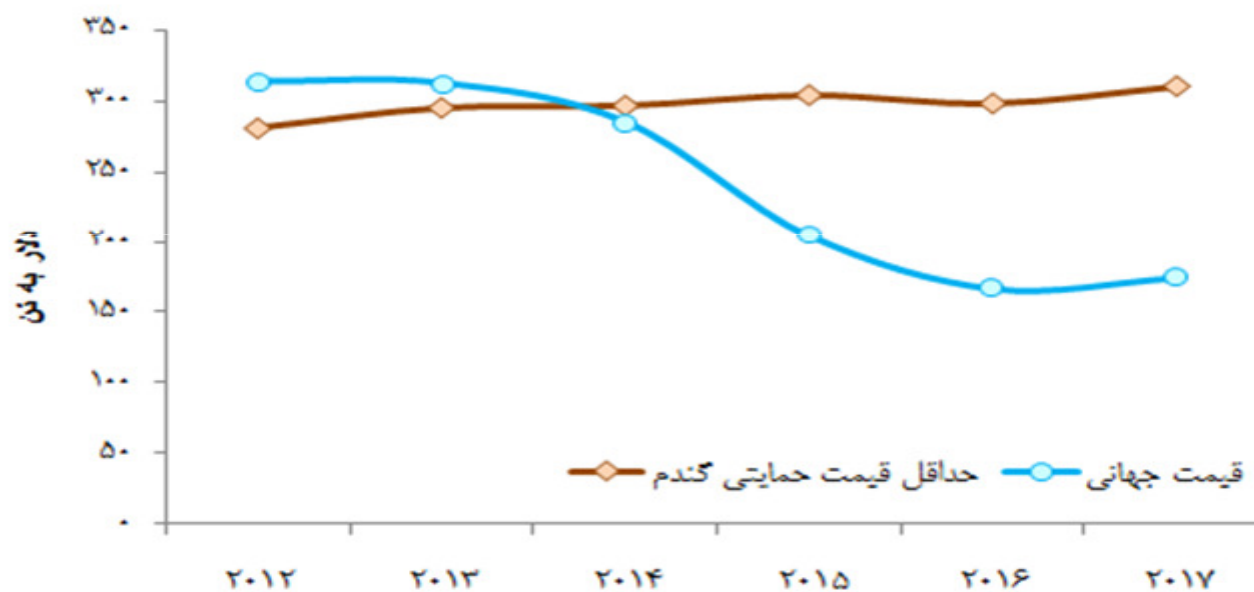
بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور پاکستان

سیاست قیمت تضمینی و خرید تضمینی گندم

عمده‌ترین سیاست اجرایی دولت در بازار گندم اعلام قیمت تضمینی و خرید تضمینی است. دولت پاکستان با اعلام قیمت تضمینی در آغاز سال بازاریابی، در تلاش است تا با تثبیت قیمت از درآمد کشاورزان حمایت کرده و با عرضه گندم در قیمت‌های مقرون به صرفه به کارخانجات آرد سازی از مصرف‌کنندگان حمایت به عمل آورد. دولت پاکستان حدود یک سوم از تولید داخلی گندم را به منظور اجرای برنامه تهیه و تدارک گندم خریداری کرده و این امر نشان‌دهنده خودمصرفی بالا کشاورزان است. همچنین دولت قیمت گندم به کارخانجات آردسازی و آسیابانان را نیز تعیین می‌کند که می‌تواند در طی سال بازاریابی تغییر یابد. بنابراین دولت پاکستان با اعمال این دو سیاست مهم از محصول گندم حمایت می‌کند و چنانچه طی سال‌های مختلف و با توجه به شرایط بازار تغییراتی در بازار گندم ایجاد شود؛ با اعمال محدودیت حمل و نقل و تهییج واردات به کنترل بازار و قیمت می‌پردازد.

مکانیزم خرید تضمینی گندم در پاکستان که سالهای متمادی اجرا شده است، هزینه زیادی را به دولت فدرال و دولتهای ایالت‌های پاکستان از جمله ایالت پنجاب تحمیل کرده است. چرا که قیمت فروش گندم به کارخانجات آردسازی هزینه‌های خرید، تدارکات، انبارداری، توزیع و مدیریت را پوشش نمی‌دهد. علاوه بر این، قیمت داخلی گندم بالاتر از قیمت جهانی آن است که این امر کشور را از ادغام در بازارهای جهانی محدود می‌کند. بنابراین اخیرا در پاکستان پیشنهاد شده است که به ازای حمایت قیمتی، یارانه به نهاده‌های تولیدی تعلق بگیرد تا هزینه‌های تولید کاهش و متعاقب آن قیمت نیز کاهش یابد.

بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور پاکستان حداقل قیمت حمایتی و قیمت جهانی گندم

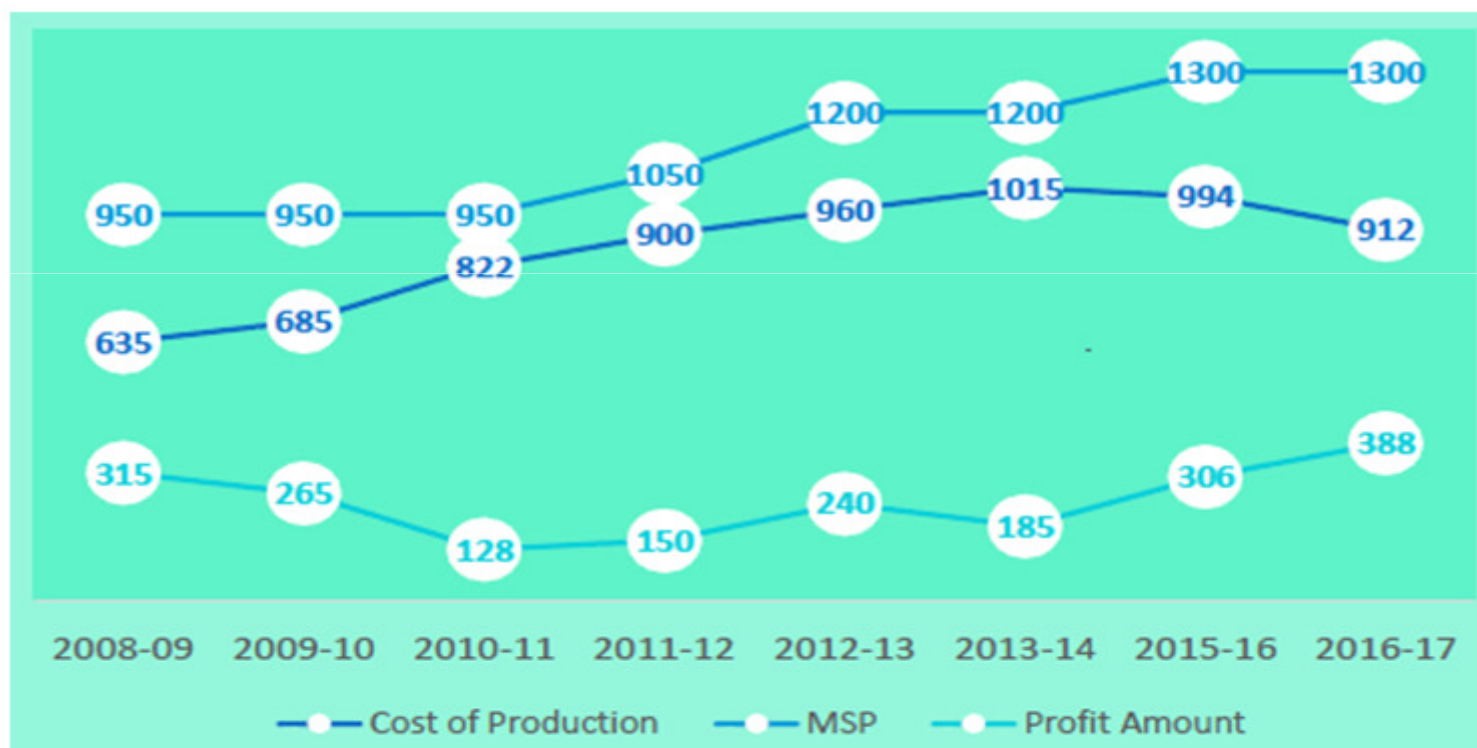

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور پاکستان حداقل قیمت حمایتی و هزینه تولید گندم

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور پاکستان هزینه‌ها و درآمدها (ضرر و زیان) ناشی از مداخله در قیمت گندم چگونه است؟

درآمد/هزینه	روپیه پاکستان/تن
قیمت خرید گندم از کشاورزان	۲۳۷۵۰
هزینه‌های انبارداری	۸۲۵
کیسه، حمل و نقل، نیروی کار و سایر	۸۹۶
نرخ سود تسهیلات بانکی	۳۲۷۹
هزینه کل	۲۸۷۵۰
قیمت فروش به کارخانجات آردسازی و آسیابانان	۲۵۰۰۰
درآمد	-۳۷۵۰
نسبت سود خالص به هزینه	-۱۳٪

اگر چه مداخلات دولت در خرید گندم بنا به دلایل تامین امنیت غذایی است و نمی‌تواند به صورت یک فعالیت تجاری در نظر گرفته شود، اما این امر احتمالاً منجر به زیان‌های کلی مالیات دهندگان می‌شود، چرا که قیمت فروش گندم به آسیابانان و کارخانجات آرد سازی، هزینه‌های خرید و انبارداری را پوشش نمی‌دهد. با فرض اینکه دولت ۶-۷ میلیون تن گندم خریداری کند، ضرر سالانه از خرید دولتی گندم برابر با ۲۶-۲۳ میلیارد روپیه پاکستان (۲۴۸-۲۸۹ میلیون دلار) می‌شود.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور پاکستان چگونه دولت پاکستان هزینه برنامه خرید و تدارک گندم را تهیه می‌کند؟

دولت پاکستان با استفاده از وام‌های تجاری، خرید، ذخیره‌سازی و فروش گندم و دیگر محصولات که برای امنیت غذایی مهم هستند را تامین مالی می‌کند. آژانس‌های خرید دولتی و ادارات غذا در استان‌های این کشور از ضمانت دولتی برای دریافت وام از بانک‌های خصوصی استفاده می‌کنند و وام دریافتی را خود باید بازپرداخت نمایند. در سالهای اخیر افزایش قابل توجهی در اعتبارات بانکی برای عملیات کالایی صورت گرفته است (از ۱۰۷/۴ میلیارد روپیه پاکستان (۱/۲۵ میلیارد دلار) در سال ۲۰۰۱-۲۰۰۰ به ۴۱۴/۲ میلیارد روپیه پاکستان (۴/۸ میلیارد دلار) در سال ۱۱-۲۰۱۰). حدود ۲۰ بانک در تامین مالی برنامه تهیه کالاهای دولت پاکستان مشارکت دارند.

ذخایر پایانی نسبتاً بالا که توسط منابع رسمی در پاکستان گزارش شده است، به این معنی است که مقادیر قابل توجهی از گندم در طول سال بازاریابی ذخیره می‌شود و دولت باید تمامی هزینه‌های انبارداری و همچنین نرخ بهره تامین مالی توسط بانک‌های تجاری را پرداخت نماید. گندم مهمترین کالای مورد توجه دولت است؛ به‌طوری‌که در سپتامبر ۲۰۱۰، ۷۸ درصد از کل اعتبارات بانکی تضمین شده توسط دولت مربوط به محصول گندم بوده و پس از آن شکر و کود شیمیایی قرار دارند.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور پاکستان آیا سیستم تامین مالی فعلی در بلندمدت پایدار است؟

سیستم فعلی خرید دولتی و تامین مالی آن به دلیل هزینه‌های بسیار بالایی که دارد به سختی می‌تواند در بلندمدت پایدار باشد. در حال حاضر صندوق بین‌المللی پول نگرانی‌های خود را درباره وام گرفتن دولت از بانک‌ها برای تامین مالی تهیه و خرید گندم ابراز کرده است. زیرا که با ادامه این روند نقدینگی موجود در بخش خصوصی به خطر می‌افتد و همچنین ممکن است منابع اعتباری موجود در سایر بخش‌های اقتصاد و همچنین توسعه بخش کشاورزی محدود شود. صندوق بین‌المللی پول در قالب مذاکرات تامین مالی برای پوشش کسری بودجه دولت، از دولت پاکستان خواسته است تا هزینه‌های خرید گندم را محدود کند. نرخ‌های بهره بالا هزینه‌های قابل توجهی در تدارک گندم دولتی را تشکیل می‌دهند و هزینه‌های خرید گندم را ۱۱ درصد افزایش می‌دهند. با توجه به اینکه هزینه‌های ذخیره‌سازی را نمی‌توان به میزان قابل توجهی کاهش داد، دولت باید یا قیمت‌های خرید تضمینی را ۱۶ درصد کاهش دهد یا قیمت فروش گندم به کارخانجات آرد سازی را ۱۵ درصد افزایش دهد تا زیان‌های حاصله از برنامه تهیه و خرید گندم به صفر کاهش یابد.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

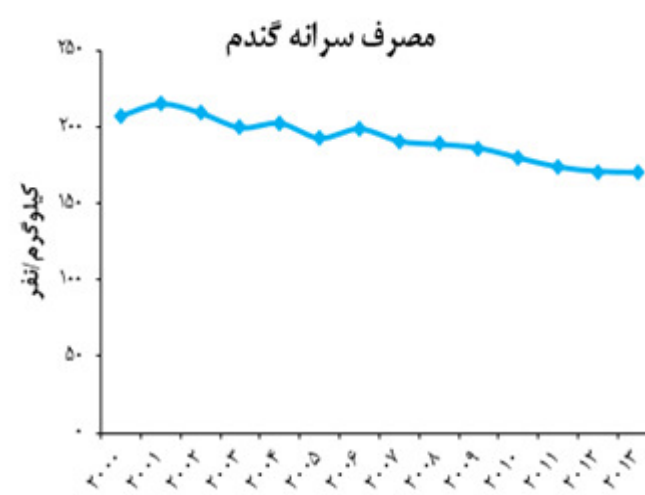
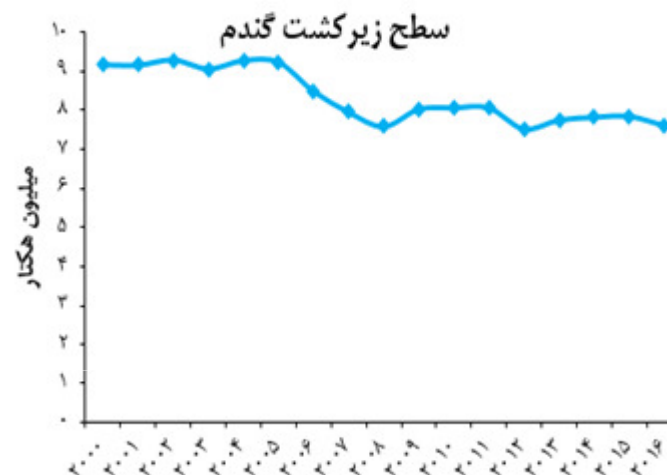
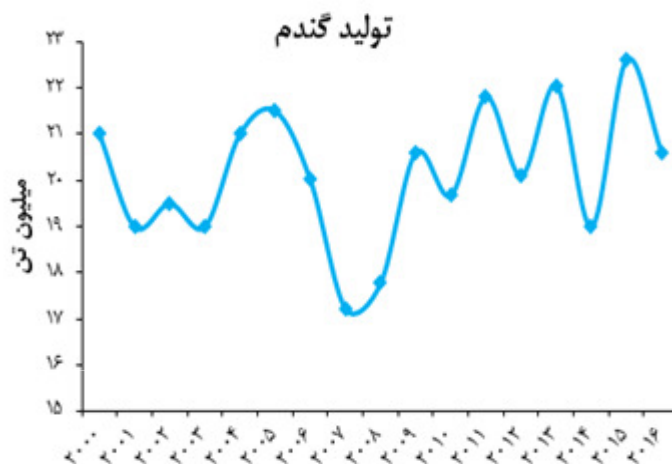
بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور پاکستان آیا سیاست‌های اجرایی در ارتباط با گندم تغییر می‌یابد؟

سیستم فعلی تهیه و فروش گندم به طور مشخصی باعث ایجاد تحریف‌های قابل توجه در بازار و زیان قابل توجهی در اقتصاد شده است. این زیان‌های اقتصادی با زیان‌های فیزیکی که به علت زیرساخت‌های ضعیف ذخیره سازی به دانه غلات وارد شده، ترکیب شده است. با توجه به فشار مالی سیاست‌های دولت در بخش گندم، تغییر در این سیاست ضروری خواهد بود. در بررسی‌های سیاست بازرگانی پاکستان که توسط دبیرخانه سازمان تجارت جهانی در سال ۲۰۰۸ انجام شد، به کاهش مداخله دولت در بازار گندم و اجرای یک رویکرد مبتنی بر بازار برای دستیابی به اهداف دوگانه امنیت غذایی (اطمینان از دسترس بودن غذا در قیمت‌های مقرون به صرفه) و حداقل قیمت تضمین شده برای حفظ درآمد تولیدکنندگان اشاره شده است.

همچنین ضروری است که سیاست‌های جدیدی نیز به مرحله اجرا در آید:

- تعیین دامنه‌ای از قیمت‌های مختلف برای تهیه و بازاریابی گندم که بخش خصوصی آزادانه بتواند فعالیت کند.
- آزاد سازی صادرات و واردات بخش خصوصی، با توجه به در نظر گرفتن دلایل امنیت غذایی
- اعطای حق انتخاب به کشاورزان برای فروش گندم به دولت یا بخش خصوصی

بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور ترکیه

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور ترکیه

حمایت قیمتی

- ❖ گندم در ترکیه از سال ۱۹۳۸ تحت پشتیبانی و حمایت دولت قرار داشته و قیمت فروش آن از سوی دولت تعیین می‌شود.
- ❖ انجمن غلات ترکیه به عنوان یک سازمان دولتی از سال ۱۹۳۸ به تعیین قیمت گندم پرداخته و از روشهای قیمتی مختلفی برای حمایت از گندم استفاده کرده است.
- ❖ در ابتدا قیمت پایه خرید سالانه اعلام و بهای آن به صورت نقدی به تولیدکنندگان پرداخت می‌شد. در سالهای بعد، قیمت حمایتی خرید جایگزین قیمت خرید پایه‌ای شد و انجمن غلات ترکیه اجازه یافت تا حداقل قیمت خرید را تعیین کند. در برخی سالهای زراعی نیز قیمت به صورت ترکیبی از قیمت پایه حمایتی و مشوق حمایتی برای گندم در نظر گرفته می‌شد.
- ❖ انجمن غلات ترکیه حمایت‌های قیمتی را به تدریج و با توجه به الزامات پیوستن به اتحادیه اروپا در سطح مشخص شده صندوق بین‌المللی پول کاهش داد.
- ❖ در حال حاضر ذخیره سازی گندم در انبارهای انجمن غلات ترکیه با هدف کنترل زمان عرضه و تضمین موجودی بازار برای حمایت از تولیدکننده و مصرف‌کننده انجام می‌شود.
- ❖ این انجمن کالاها و محصولات را با ارائه رسید انبار از کشاورزان دریافت و آنها را ذخیره می‌سازد. با این روش امکان عرضه در تمام سال فراهم و از نوسان قیمت یا عرضه آن جلوگیری به عمل می‌آید.
- ❖ رسیده‌های انباری صادر شده امکان فروش محصولات انبار را از طریق ارایه رسید فراهم می‌نماید و همچنین بخش‌هایی که محصولات خود را جهت ذخیره سازی در اختیار انبارهای انجمن غلات قرار می‌دهند این امکان را هم دارند که با ارائه رسید انبار تامین مالی شده و وام دریافت نمایند.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور ترکیه حمایت یارانه‌ای

- ❖ پرداخت یارانه به تولیدکنندگان محصولات عمده کشاورزی از جمله گندم جزو با سابقه‌ترین سیاست‌های حمایتی در بخش کشاورزی ترکیه است.
- ❖ اما اجرای این سیاست‌ها در بلندمدت نه تنها باعث انحراف قیمت‌های بازار، بی‌ثباتی درآمد، کاهش بهره‌وری و کاهش حمایت از مصرف‌کنندگان بخش کشاورزی می‌شود؛ بلکه به دلیل تحمیل بار مالی سنگین به دولت چندان مورد استقبال دولت نبوده و اغلب دولتهای اجرایی در ترکیه به دنبال کاهش سطح حمایت یارانه‌ای بوده‌اند.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

بررسی سیاست‌ها و ابزارهای حمایتی گندم در کشور ترکیه

حمایت مستقیم در آمد

- در برنامه هفتم توسعه پنج ساله ترکیه برنامه اصلاحات کشاورزی تحت عنوان برنامه اجرایی اصلاحات کشاورزی به اجرا در آمد.
- بنابراین با هدف کاهش دخالت دولت در بازاریابی و فرآوری محصولات کشاورزی، بخش قابل توجهی از سیستم ناپایدار و تحریف شده یارانه‌های کشاورزی و حمایت‌های قیمتی حذف و سیاست حمایت مستقیم درآمد به عنوان مرحله اول فرآیند اصلاحات کشاورزی و با هدف حمایت از تولیدکنندگان بخش کشاورزی اجرایی شد.
- از نواقص این طرح عدم توجه به میزان بهره‌وری، نوع محصول و سطح زیرکشت در پرداخت‌ها و پرداخت‌های یکسان به کشاورزان بود که منجر شد زمین داران بزرگ با هدف کسب درآمد بیشتر از دولت، زمین‌های خود را به قطعات کوچکتر میان بستگان تقسیم کرده و همچنین کشاورزانی که از ابتدا دارای زمین کوچک بودند پرداختی دولت را کافی دانسته و از حجم تولید و تلاش برای افزایش آن دست بکشند. بنابراین بخش کشاورزی با کاهش تولید، کاهش بهره‌وری و در نهایت کمبود عرضه روبرو شد و این سیاست نتوانست اهداف مورد نظر را تامین نماید.
- علی‌رغم محدودیت‌ها و چالش‌های اجرایی سیاست‌های مذکور، هیچ‌یک از این سیاست‌ها به‌طور کامل حذف نشده و دولت ترکیه همچنان متناسب با شرایط برخی از این سیاست‌ها را به اجرا در می‌آورد.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

نتیجه گیری و پیشنهادها

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

جمع بندی

- ✓ بررسی کشورهای مختلف در جهان نشان داد که کشورها با برنامه‌ها و اهداف مشخصی و با توجه به شرایط حاکم بر کشور، مجموعه‌ای از ابزارها و سیاست‌ها را در جهت حمایت از تولید گندم بکار می‌برند.
- ✓ مهمترین مشوق‌های بخش گندم در کشور چین و هند به‌عنوان بزرگترین تولیدکننده گندم در جهان، حداقل قیمت حمایتی بوده و در کنار این ابزار، سیاست یارانه به نهاده‌های تولیدی و یارانه‌های مستقیم نیز به اجرا درآمده است. اگر چه اجرای سیاست حداقل قیمت حمایتی در چین و هند هزینه‌های زیادی را به دولت آن کشورها تحمیل کرده است، اما هنوز هم حداقل قیمت حمایتی عمده‌ترین ابزار حمایتی گندم بوده و کشور چین در سال ۲۰۱۸ اقدام به کاهش حداقل قیمت حمایتی نموده است.
- ✓ در کشور پاکستان نیز به عنوان یکی از تولیدکنندگان عمده گندم در جهان، حمایت قیمتی عمده‌ترین سیاست حمایتی از گندم بوده است. در کشور پاکستان حداقل قیمت‌های حمایتی بالاتر از قیمت جهانی گندم بوده و کشاورزان از این جهت منتفع می‌شوند. اما بار مالی سنگین این سیاست دولت پاکستان را ناچار به کاهش دخالت در بازار گندم خواهد کرد و پیشنهاد شده است با کاهش حمایت قیمتی، حمایت نهاده‌ای از گندم افزایش یابد تا تولید گندم در پاکستان و جایگاه این کشور در تولید جهانی و صادرات آرد خدشه دار نشود.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

جمع بندی

- ✓ در کشور ترکیه نیز حمایت قیمتی، حمایت یارانه‌ای و حمایت مستقیم از درآمد عمده‌ترین سیاست‌های حمایتی گندم بوده است.
- ✓ همچنین در کشورهای توسعه یافته حمایت‌ها از حمایت قیمتی به سمت سیاست‌ها و مکانیزم‌های حمایت از درآمد گرایش داشته است (سازمان حمایت از مصرف کنندگان و تولید کنندگان، ۱۳۹۶). در امریکا گندمکاران ۴۶ درصد درآمد خود را به طور مستقیم از پرداختی‌های دولت دریافت می‌کنند (همان منبع).
- ✓ علی‌رغم تحمیل بار مالی سنگین اجرای سیاست حمایت قیمتی به دولت‌ها، هنوز هم این سیاست در کشورهای عمده تولیدکننده گندم عمده‌ترین سیاست حمایتی بوده است و در این کشورها اخیراً کاهش حداقل قیمت حمایتی در دستور کار قرار گرفته است.
- ✓ در این کشورها همراه با کاهش تدریجی حداقل قیمت حمایتی سیاست‌های حمایتی دیگر از جمله یارانه نهاده‌ها و حمایت‌های مستقیم درآمدی به مرحله اجرا در می‌آید.
- ✓ بنابراین هیچیک از سیاست‌های حمایتی در سبد حمایتی کشورها کاملاً حذف نشده بلکه مجموعه‌ای از سیاست‌ها برای حمایت بکار گرفته می‌شود.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

پیشنهادهای

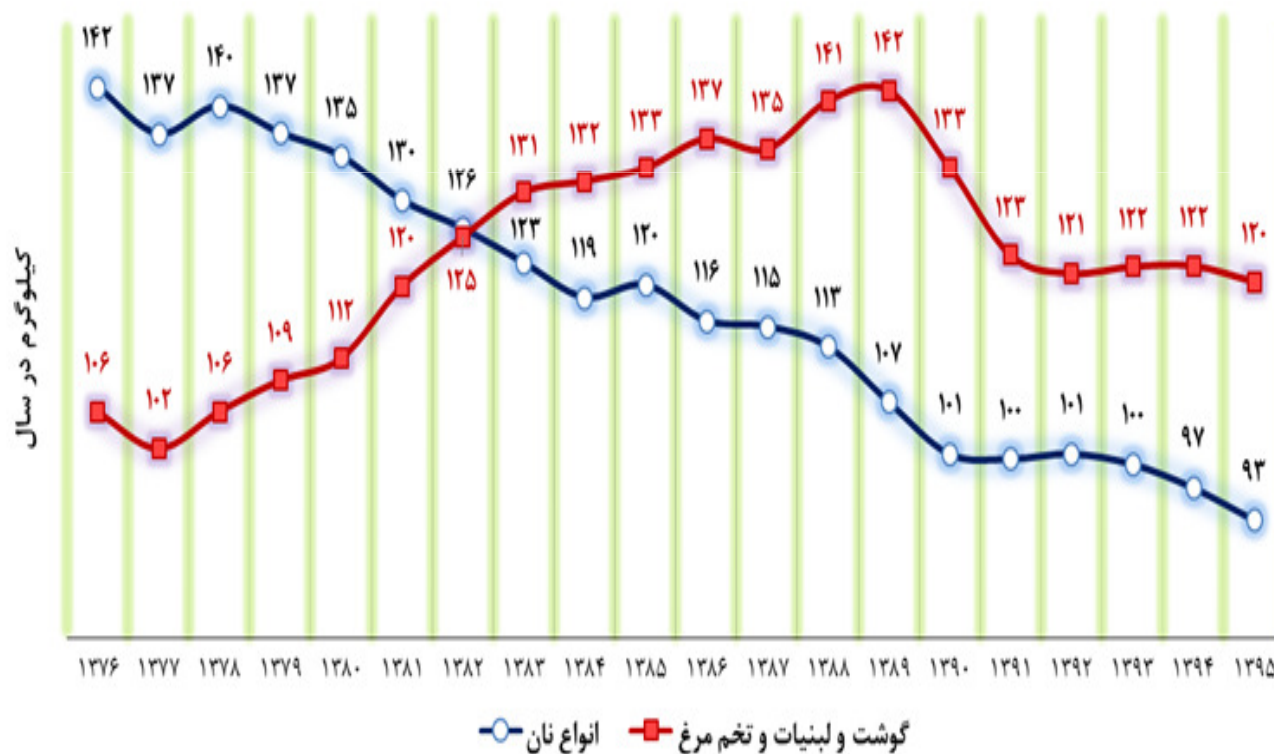
۱. اصلی‌ترین روش جایگزین خرید تضمینی گندم اجرای سیاست قیمت تضمینی است که تجربه موفق‌تری از اجرای این سیاست در مورد ذرت و جو وجود داشته است. اما حجم تولید گندم نسبت به محصولات جو و ذرت بسیار بیشتر بوده و اجرای سیاست قیمت تضمینی در مورد گندم نیازمند الزاماتی است که در زیر به آنها اشاره می‌شود:

- ☐ شناسایی کشاورزان و تعیین سطح زیرکشت و میزان برداشت آنان
- ☐ تعیین زمان بندی تحویل محصول در هر انبار توسط هر کشاورز
- ☐ انجام اصلاحات در جدول پاکی خرید گندم با لحاظ نمودن استانداردهای کیفی
- ☐ ایجاد انگیزه خرید در فصل برداشت برای کارخانجات آرد
- ☐ احراز وجود بسترهای الکترونیکی جهت عرضه
- ☐ ایفای تعهدات بازارساز در طرح و پیش‌بینی تنخواه برای شرکت بازرگانی دولتی ایران به

عنوان بازارساز

پیشنهادهای

۲. تغییر در سبد غذایی مصرفی در ایران

تغییر رفتار مصرفی در تغذیه ایرانیان که در طی دو دهه اخیر اتفاق افتاده است، می‌تواند ناشی از عوامل اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی تلقی شود. آنچه در این میان جلب توجه می‌کند، کاهش سهم کربوهیدرات و افزایش سهم پروتئین در سبد غذایی ایرانیان است. این تغییر ذائقه می‌تواند به عنوان یک الگوی مناسبی از تغییر برای سال‌های آتی نیز ادامه یابد.

کاهش مصرف ۴۹ کیلوگرمی هر فرد ایرانی شهرنشین است.

در سال ۱۳۹۵ به میزان ۷/۲ میلیون تن گندم برای مصارف نانوايي اختصاص یافته است. حال اگر این تغییر در ذائقه مصرفی ایرانیان اتفاق نمی‌افتاد، این شرکت در همین سال باید ۱۱/۴ میلیون تن گندم را برای صنعت نان اختصاص می‌داد.

صرفه جویی ۴/۲ میلیون تنی در طی بیست سال گذشته، می‌تواند الگوی مناسبی برای آینده تلقی شود و به عنوان یک راهکار بلندمدت در دستور کار سیاست‌گذاران صنعت غذا قرار گیرد.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

پیشنهادهای

۳. با توجه به اینکه بخش عمده‌ای از هزینه خرید تضمینی گندم با فروش آن به کارخانجات آردسازی (با قیمت یارانه‌ای) جبران می‌شود، پیشنهاد می‌شود در بودجه دولت بخش یارانه مصرف‌کننده که همان فروش آرد با قیمت کمتر از بازار آزاد به نانوایی‌هاست، از خرید تضمینی گندم مجزا شود تا یارانه سنگینی که دولت بابت سیاست نان ارزان به مصرف‌کنندگان نهایی پرداخت می‌کند، به حساب تولیدکنندگان گندم نوشته نشود.

۴. با توجه به نتایج حاصل از مطالعات گذشته که قریب به اتفاق آنها بر آزادسازی بازار گندم متفق‌النظر بوده‌اند، پیشنهاد می‌شود با توجه به بی‌کشش بودن نان، آزادسازی تدریجی قیمت آرد و نان در دستور کار دولت قرار بگیرد تا یارانه سنگینی که به مصرف‌کنندگان نان داده می‌شود تقلیل یافته و بخشی از هزینه‌های دولت بدین ترتیب کاهش یابد. البته در کاهش تدریجی قیمت آرد و نان باید توجه ویژه به اقشار آسیب‌پذیر جامعه داشت و با شناسایی گروه‌های هدف، حمایت از آنها از جمله پرداخت‌های جبرانی صورت بگیرد.

۵. در راستای اجرایی شدن آزادسازی قیمت آرد و نان پیشنهاد می‌شود مطالعه (مطالعات) جامع و کاملی در زمینه آثار رفاهی افزایش قیمت با نگاه خاص و ویژه به اقشار آسیب‌پذیر انجام شود.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

پایان از بهارای و توبه شاعرین